

MERKEZ-ÇEVRE PARADİGMASI BAĞLAMINDA ADALET VE KALKINMA PARTİSİ İKTİDARININ YARGI VE YÜKSEKÖĞRETİM BÜROKRASİSİ İLE İLİŞKİLERİ

IN THE CONTEXT OF CENTER-PERIPHERY PARADIGM THE RELATIONSHIPS OF THE JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY POWER WITH JUDGEMENT AND HIGHER EDUCATION BUREAUCRACY

Emre SAVUT¹

Öz

Merkez-çevre paradigması yöneten-yönetilen ayrımını değerler sistemi üzerinden tanımlar. Buna Göre her toplumun bir merkezi vardır. Bu merkez halkın büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilen ve bürokratik elit tarafından korunan değerlerden oluşur. Merkez tek ve değişmezdir. Tek ve değişmez olan merkezin karşısında ise çevre yer alır. Paradigma bürokratik eliti merkezin değerlerinin koruyucusu olarak kabul eder.

Paradigma, sistemin kırılma noktalarını açıklamadaki yetkinliği sayesinde Türk siyasal hayatının hâkim paradigması konumuna gelmiştir. Bununla birlikte paradigmanın 2000 sonrası Türkiye siyasetini açıklama noktasında yetersiz kaldığı yönünde eleştiriler de söz konusudur.

Askerî bürokrasi, yargı bürokrasisi ve yükseköğretim bürokrasisi Türkiye'de bürokratik elitin en önemli aktörleridir. Bu çalışmada, Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarının yargı ve yükseköğretim bürokrasisi ile olan ilişkisi ele alınacaktır. Bu bürokratik kadrolarda Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarının ikinci dönemi ile birlikte başlayan değişim merkez-çevre paradigmasına yöneltilen eleştirileri güçlendirmektedir. Bu bağlamda literatür taraması ve derinlemesine arşiv araştırması sonucu elde edilen bilgilerle geleneksel bürokratik yapının değişimi ve bu değişimin sonuçları ortaya konarak, Türkiye siyasetinde geleneksel merkezin dönüştüğü fikri işlenecektir.

Anahtar Kelimeler: *Merkez-Çevre Paradigması, Bürokrasi, Yükseköğretim Bürokrasisi, Yargı Bürokrasisi, Adalet ve Kalkınma Partisi.*

Abstract

The center-periphery paradigm defines the ruling-ruled distinction over the values system. According to this, every society has a center. This center consists of the values that are accepted by the vast majority of the population and protected by the bureaucratic elite. The center is absolute and invariable. The periphery is opposite of this absolute and invariable center.

¹ Arş. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, esavut@mehmetakif.edu.tr

Because of its competence in the explaining the turning points of Turkish political life, the paradigm has gained a dominant character. However, the paradigm is criticized on the grounds that inadequate in explain the changes that occurred after 2002 in Turkish politics.

the military bureaucracy, the judgement bureaucracy, and the higher education bureaucracy are the most important actors of the bureaucratic elite in Turkey. The relationship of Justice and Development Party Power with judgement and higher education bureaucracy will be examined in this study. The change in these bureaucratic staffs which began with the second era of the Justice And Development Party power strengths the criticisms about the center-periphery paradigm. In this context, the change of traditional bureaucratic structure and the results of this change will be revealed with the informations which were obtained with literature review and deeply archive research, and the idea of changed traditional center will be processed.

Keywords: *Center-Periphery Paradigm, Bureaucracy, Higher Education Bureaucracy, Judgement Bureaucracy, Justice And Development Party.*

1. GİRİŞ

Merkez-Çevre paradigmasını Türkiye siyasetine uyarlayan Şerif Mardin'e göre Batı düşünce sistemi birbirine cevap veren bir dizi içerisinde ilerler. Düşünce sistemi içerisindeki bu düzenlilik siyaset felsefesine de yansımış ve siyasal alana yönelik düşünceler toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin birlikteliği sonucunda üretilmiştir. Bu bağlamda Batı toplumlarında yöneten-yönetilen ilişkileri ya da iktidar-muhalefet ilişkileri bu düşünce sistemi ile kolay bir şekilde açıklanabilir. Batı toplumlarının sahip olduğu ara kurumlar bu ilişkinin açıklanmasını kolaylaştırmıştır. Tarihsel süreç içerisinde siyasal iktidarların Kilise, aristokrasi, burjuvazi, işçi sınıfı gibi ara kurumlarla ya da bu kurumların birbirleriyle kurdukları ilişki siyaset felsefesinin içeriğini de şekillendirmiştir.

Osmanlı-Türk toplumunda yukarıda bahsedilen ara kurumların varlığı söz konusu değildir. Dolayısıyla siyaset felsefesine yönelik düşünceler Batı düşünce sistemi ile paralellik göstermemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda yöneten-yönetilen ayrımı Saray Bürokrasisinden oluşan yönetici sınıf ile onun dışında kalan yönetilen sınıf ayrımına dayanmaktadır. Bu ayırmda geleneksel sistemde bürokraside kullanılan devşirme sistemi nedeniyle Müslüman kesim yöneten sınıfın dışında kalmıştır. Batılılaşma süreci yöneten-yönetilen ayrımını bir başka boyuta taşımıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Batılı ülkelerde pozitivist eğitim alan yeni nesil bürokratların egemen olduğu yeni bir yapılanma ortaya çıkmıştır. Ancak bu süreçte de İslâm dini yeni bürokratik kadroların almış oldukları eğitimin bir yansıması olarak çevreye ait kültürel bir değer olarak kodlanmıştır. Cumhuriyeti kuran kadrolar Batılılaşma süreci ile sistemde egemen olmaya başlayan yeni bürokratik kadrolar içerisinde gelmekteydi ve yeni kurulan devletin modernleştirilmesi sürecinde imparatorluktan alınan bürokratik mirasa ayrı bir önem verilmişti. Din, yeni yönetim tarafından özel alanda konumlanması gereken bir kurum olarak kabul edilmiş ve kamusal yaşamdaki belirleyiciliği ortadan kaldırılmıştı. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan sürece bakıldığında iki önemli ortak nokta karşımıza çıkmaktadır. Birincisi yöneten sınıfın en belirleyici aktörü bürokratik elittir. İkincisi İslâm dini yönetilen sınıfın en belirgin kültürel değeri olarak tanımlanmıştır.

Bürokratik sınıfın sistem içerisindeki etkin konumu tek parti iktidarı ile birlikte netlik kazanmıştır. Bürokratik kadrolar kendilerini Cumhuriyet devrimlerinin koruyucusu olarak kabul etmişler ve devrimlerle ortaya konan değerleri tüm siyasal iktidarların benimsemesi gereken bir ideoloji konumuna taşımışlardır. Bu noktada merkez-çevre paradigması da Osmanlı-Türk toplumsal ve siyasal yapısının açıklanması noktasında oldukça faydalı

görülmüştür. Paradigmanın kültürel düalizme dayalı yapısı tek parti iktidarının uygulamaları ile belirginleşmiş, sistem içerisindeki mücadele alanları da yine kültürel değerler üzerinden şekillenmiştir.

Paradigmanın bürokratik elitlere verdiği önem Türkiye siyasetinin izlediği seyir ile örtüşmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi bürokratik elit, merkezin değerlerini savunulması gereken bir ideolojiye dönüştürerek sahiplenmiştir. Bu noktada başta askerî bürokrasi olmak üzere yargı ve yükseköğretim bürokrasisi sistem içerisinde çok önemli bir konum elde etmiş ve çevrenin siyasal aktörleri ile sıklıkla karşı karşıya gelmiştir. 2000'li yıllara kadar çevrenin siyasal aktörleri ile merkezin bürokratik elitlerinin karşı karşıya gelişlerinde galip gelen ya da istediğini yaptırmayı başaran genelde bürokratik elit olmuştur. Ancak Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) dönemi ile birlikte sistemdeki güç dengeleri değişmeye başlamıştır. Özellikle 2007 yılındaki Cumhurbaşkanlığı seçimi bu noktada önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir.

Merkez-çevre paradigması merkezin teklifi ve değişmezliği fikrine dayanmaktadır. Ancak AK Parti iktidarının ikinci dönemiyle birlikte bürokratik mekanizmalarda yaşanan değişim bu varsayımı yanlışlanabilir kılmaktadır. Bu bağlamda çevre ile bürokratik elit arasındaki mücadelenin geçmişte izlediği seyir AK Parti iktidarı ile karşılaştırıldığında paradigmanın yanlışlanabilirliği daha gözle görülür bir hâl almaktadır. Bu çalışmada çevrenin siyasal iktidar deneyimlerinde merkezin bürokratik eliti ile yaşanan ilişkiler yargı ve yükseköğretim bürokrasi özelinde ele alınacak ve AK Parti iktidarında yargı ve yükseköğretim bürokrasisinde yaşanan değişimlere ve bu değişimlerin sonuçlarına yer verilerek merkez-çevre paradigmasının hâkimiyeti sorgulanacaktır.

2. MERKEZ-ÇEVRE PARADİGMASI: GENEL KABULLER VE ELEŞTİRİLER

2.1. Merkez-Çevre Paradigması ve Bürokrasi-Siyaset İlişkisi

Sosyal bilimlerin birçok alanında sıklıkla incelenen yöneten-yönetilen ayrımını işleyen merkez-çevre yaklaşımı, güç ve rıza ilişkilerinin yeniden üretim sürecinin nasıl işlediğini incelemektedir. Bu ayrımında merkez; belirleyici, önemli ve değerli olanı ifade ederken çevre; belirlenen, etkilenen ve kontrol edileni ifade etmektedir (Demir ve Acar, 2005: 278).

Yöneten-yönetilen ayrımını ulusal düzeyde inceleyen merkez-çevre paradigması Edward Shills tarafından ortaya konmuştur. Shills, özgün adı *Center and Periphery: Essays in Macrosociology* olan makalesinde her toplumun bir merkezi olduğunu belirtmiştir (Shills, 2002: 86). Ancak bu merkez, coğrafi bir konumlanışı değil, toplumun "genetik kod"larını oluşturan *inançlar ve değerler* dünyasını ifade etmektedir (Gönenç, 2006: 129).

Kişiler, kurumlar ve faaliyetler aracılığıyla somut bir hâl alan merkezin değerler sistemi toplumsal yaşamın tüm alanlarında belirleyicidir ve parçalanıp değiştirilmesi mümkün değildir. Bu anlamda adeta resmî bir din olarak kabul edilmektedir. Merkezin inanç ve değerlerine yüklenen bu kutsallık toplumun büyük bir kesiminin bu değerleri benimsemesinden ve bürokratik elitin kendisini bu değerlerin savunucusu olarak görmesinden kaynaklanır. Toplumun birbirleriyle karşılıklı bağımlılığa sahip tüm alt sistemleri – ekonomi, siyasal yapılanma, bürokrasi, kamu kurumları, din vb.- merkezdaki inanç ve değerler tarafından belirlenmektedir (Shills, 2002: 86). Toplumsal yapının tüm alt sistemlerini belirleyen merkez değerlerinin karşısında ise çevrenin değerleri yer almaktadır. Merkez-çevre ayrılığının temel meselesi de merkezin değerlerini benimsemeyen çevrenin kontrol altında tutulması ve merkezin değerlerinin yeniden üretilmesinin sağlanmasıdır (Açıkel, 2006: 31).

Merkez-çevre ilişkisinde merkezin bütünlüğü ve kutsallığı düşüncesi hâkimdir. Merkez *tektir*; değiştirilmesi ve dönüştürülmesi mümkün değildir. Bir başka ifadeyle toplumun merkezini oluşturan değerler iktidar sahiplerinin sahip olması gereken değerlerdir. Çevreye ait değerlerin iktidarda olması ve bu değerlerin merkezleşmesi söz konusu olamaz. Merkezin teklifinin aksine çevre için homojen bir yapı söz konusu değildir.

Bu anlamda çevreyi "yakın çevre" ve "uzak çevre" olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu ayırım yapılırken çevre aktörlerinin merkezin değerleri ile olan ilişki derecesi belirleyici olmaktadır. Merkezî değerleri topyekûn reddetmeyen, tepkisini eleştirel düzeyde dile getiren, hatta birtakım merkezî değerleri savunan kesim "yakın çevre" olarak nitelendirilebilirken, bu değerleri kesin bir şekilde reddeden, onları ortadan kaldıracak değerleri benimseyen kesim ise "uzak çevre" olarak tanımlanabilmektedir (Gönenç, 2006: 132-133).

Aydınların modernleşme sürecindeki rolü Shill'in merkez-çevre paradigmasında önemli bir yer tutar. Shills' bu noktada Karl Mannheim'ın düşüncelerinden etkilenmiştir. Mannheim toplumsal değerler üzerinde uzlaşması durumunda bir sorun yaşanmayacağını ancak sisteme yeni değerlerin girmesi halinde problem alanlarının ortaya çıkacağını savunmuştur. Bunun nedeni ise modernleşme sürecinin "entelijansiya" grupları arasında yarattığı fikir ayrılığıdır. Modernleşme sürecinde geleneksel entelijansiya mevcut durumu korumak isterken yeni entelijansiya geleneksel yapının modern düşünceler ışığında dönüştürülmesini amaçlar. Shills'in kavramsallaştırmasıyla söylemek gerekirse modernleşmeyle birlikte pozitivist entelijansiya geleneksel merkezi eleştirme çabasına girmiştir (Mannheim, 2004: 35-41; Açikel, 2006: 40). Bu durumu Türkiye örneğinde geleneksel merkezin ortaya çıkış sürecinde net bir şekilde görmek mümkündür. Ancak burada kafa karışıklığına neden olmamak adına bir parantez açarak, merkez-çevre ayrılığının ortaya çıkışında modernleşme sürecinin belirleyici olduğuna dikkat çekmek gerekir. Seküler-pozitivist dünya görüşüne sahip aydınlar, modernleşme sürecinde bahsedilen görevi üstlenirler ve modernleşme sürecinin tamamlanmasının ardından Shills'in de belirttiği anlamda tartışılmaz, tek tip merkez-çevre ayrılığı ortaya çıkar.

Merkezin değerlerinin oluşmasında ve bu değerlerin koruyuculuğu noktasında elitlerin önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Bir yandan merkeze ait değerlerin neler olduğu elitlerin bu değerleri benimsemesine bağlıken diğer yandan bu değerlerin korunması da elitler tarafından sağlanır. Bu koruma, merkezin değerler sisteminin sürekli olarak yeniden üretilmesini sağlar. Bir başka ifadeyle siyasal elitler dışında kalan elit grupları, siyasal otoriteyi standart değerler sisteminin içinde tutmak adına onu denetim altına alırlar. Shills bu durumu "her merkezî değerler sisteminin bir ideoloji olma potansiyeline sahip olması" şeklinde ifade etmiştir. Bu ideoloji siyasal otoritenin en temel meşrulaştırıcı unsurudur ve bu meşruluğu kaybeden siyasal iktidar elitler tarafından cezalandırılırken, merkezin ideolojik değerlerine sahip çıkan iktidarlara ödüllendirilir (Shills, 2002: 87-88,91).

Merkez-çevre ikiliğinin kuramsal düzeyde tanımlanışında Edward Shills'in de belirttiği gibi hangi değerlerin merkezde, hangi değerlerin çevrede olduğu sorularına verilecek yanıt, merkezdeki bürokratik elitlerin bu değerleri sahiplenip sahiplenmemeleriyle doğrudan ilişkilidir. Merkezdeki bürokratik elitler benimsedikleri değerler ışığında hem merkezi korumak hem de çevreyi kontrol altında tutmak isterken, çevrenin aktörleri ise siyasal iktidara geldikleri dönemlerde kendi değerlerini benimseyen kişileri önemli bürokratik kademelere getirerek bu değerlerin merkezileşmesini amaçlamaktadırlar. Hedeflenen bu amaçlar doğrultusunda ortaya çıkan güç çatışması, Türk siyasal hayatında da dönem dönem kendisini göstermiştir. Ayrıca bürokratik elitler ile seçilmiş elitler arasındaki güç savaşının tarihsel süreç içerisinde izlediği seyir, merkez ve çevrenin tanımlanışında da en temel göstergelerden bir olarak kabul edilebilir. Bu nedenle bürokrasi-siyaset ilişkisine yönelik düşüncelere de kısaca yer vermek faydalı olacaktır.

Bürokrasi, genel kabul görmüş bir tanımlamayla anlatılabilmemesi mümkün olmayan bir kavramdır. Kavramın çeşitli şekillerde tanımlanması bürokrasi-siyaset ilişkisine yönelik düşüncelerde de çeşitliliği beraberinde getirmiştir. Örneğin kavramın "devlet idaresi" şeklinde tanımlanması bürokrasi ile siyasal elitler arasındaki doğrudan ilişkinin varlığına işaret eder (Abadan, 1959: 9). Ludwig von Mises devlet idaresi anlamıyla

bürokrasiyi, iktidarın iradesini yine iktidarın koyduğu kurallarla hayata geçiren bir araç olarak görmüştür (Mises, 1947, 42-43).

Weberyan bürokrasi anlayışı bürokratik sistemin sahip olduğu niteliklerden hareketle siyasal etkiden müstesna bir bürokratik yapılanma olduğunu öngörür. Bürokratik sistemin rasyonel, objektif değerlerle tanımlanan, kişisellikten uzak ve sınırları yasalarla çizilmiş yapısı siyasal alandan soyutlanmasını sağlar (Eryılmaz, 2010: 221.). Weber'e göre bürokratik örgütlenme makine gibi işleyen bir sisteme benzemektedir. Bürokrasinin sahip olduğu hız, rasyonellik, süreklilik, uzmanlaşma, kurallara bağlılık, doğruluk, kesinlik gibi özellikler örgütlenmenin sistematik olmasını sağlamaktadır ve tüm bu özelliklere sahip olan bürokratik örgütlenme toplumsal yapıdaki diğer tüm örgütlenmelerin üzerindedir (Weber, 2003: 307-309). Yine Weber'e göre siyasal sistemin niteliği her ne olursa olsun, siyasal elitler, yukarıda temel nitelikleri belirtilen sistemin bir parçası olan eğitilmiş bürokratlar karşısında birer amatör konumdadırlar (Weber, 2003: 314-315).

Modern devlet örgütlenmesinin bir sonucu olarak bürokratik örgütlenme ile siyasal iktidar arasında kaçınılmaz bir karşılıklı ilişki söz konusudur. Burada önemli olan bu ilişkide belirleyici bir tarafın olup olmadığı veya böyle bir durum varsa hangi kanadın belirleyici olduğudur. Bürokratik yapı ile siyasal iktidar arasındaki ilişkiye yönelik üç farklı yaklaşım söz konusudur. Birinci yaklaşım bürokrasiyi doğrudan siyasetin etki alanı içerisinde kabul etmektedir. Bürokratik örgütlenme, siyasal iktidar tarafından alınan kararları sorgulamadan ve sorunsuzca uygulayan konumdadır. Bürokrasinin tüm unsurları üzerinde siyasal iktidarların otoritesi söz konusudur ve bürokratlar siyasal iktidarın elemanları olarak görülmektedir (Durgun, 2002: 84). Siyasal iktidarların bürokrasi üzerindeki belirleyiciliğinin en önemli nedeni, gücünü korumak ve arttırmak isteyen siyasetçilerin benimsenen ideolojik değerleri hayat geçirebilme adına sorunsuz şekilde işleyen, edilgen bir bürokratik mekanizmayı arzu etmesidir (Güven, 1976: 53).

Bürokrasi siyaset ilişkisini ele alan ikinci yaklaşıma göre bürokrasi sadece alınan kararları uygulayan değil, aynı zamanda karar alan konumundadır. Bürokrasinin karar alma gücüne sahip olmasının iki nedeni vardır. Birincisi bürokratik işlemlerin uzmanlık gerektirmesi; İkincisi ise devlet işlerinin süreklilik göstermesidir. Olası iktidar değişikliklerinin sosyal yaşamı aksatmaması ve kamu yararının sağlanması adına, bürokratik örgütlenme görevini yerine getirecektir. Bürokratik işlerin yürütülmesinde uzmanlık ihtiyacı ve kamu işlerindeki süreklilik siyasal iktidarlar ile bürokratik örgütlenme arasında güç dengesini ve işbirliğini beraberinde getirmektedir (Aksan ve Çelik, 2011: 2-3).

Üçüncü yaklaşım ise bürokrasiyi, yasaların sağladığı güvence sayesinde, siyasal iktidarlardan bağımsız; keyfi denetimden ve müdahaleden uzak, özerk bir alan olarak ele almaktadır. Özellikle üst düzey bürokrasinin sahip olduğu bu özerklik, siyasal sistemin demokratik sistem içinde kalıp kalmadığının denetlenmesi ve siyasal gücün kötüye kullanılmasının engellenmesi noktasında oldukça önemlidir. Bu anlayışa göre siyasal iktidarların müdahale ve denetiminden uzak olan bürokratik sistem, kamu yararının artırılması noktasında oldukça elverişlidir ve idarenin sürekliliği ve verimliliği açısından olması gereken olarak kabul edilmektedir (Durgun, 2002: 86).

Bürokrasi ile siyasal iktidarlar arasındaki bu ilişki merkez-çevre ikiliği açısından da belirleyici bir niteliğe sahiptir. Özellikle Türk siyasal hayatı açısından düşündüğümüzde bürokratik elitlerin, yasal ve geleneksel güce dayanarak kendilerini klâsik merkezin koruyucusu olarak kabul ettikleri görülmektedir. Buna karşılık çevre aktörlerinin iktidar oldukları dönemlerde yukarıda bahsedildiği gibi kendi değerlerini kitlelere benimsetmek adına, önemli üst düzey bürokratik kademelere yönelik atamalarda etkin bir rol üstlenmek istediği görülmüştür. Bir toplumda merkezdeki değerlerin neler olduğunun belirlenmesinde üst düzey bürokrat kimliğinin belirleyiciliği

düşünüldüğünde bürokrasi ile siyaset arasındaki karşılıklı içsellik çalışmamız açısından da oldukça önem arz etmektedir.

Merkez-çevre paradigmasının merkezin tekliğine, bürokratik kadroların egemenliğine ve paradigmanın mutlaklığına dayanan yapısı paradigmaya yönelik eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Bu eleştiriler özellikle geleneksel merkezin ve bürokratik yapının dönüşümü noktasında oldukça anlamlıdır. Bu eleştirilere dayanan teorik zemin üzerine oturtulan somut olaylar, hem Türkiye siyasetinin açıklanmasında bir paradigmanın hakim paradigma olarak kullanılmayacağını hem de merkezin tek ve değişmez kabul edilemeyeceğini ortaya koymaktadır.

2.2. Merkez-Çevre Paradigmasına Yöneltebilecek Eleştiriler

Merkez-çevre paradigmasına yönelik eleştirileri üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan birincisi esas itibarıyla çok önemli olmakla birlikte bu çalışmanın sınırlarının dışında kalan uluslararası sistemin ulusal sisteme etkisini göz ardı etmesidir. Çalışma kapsamında değinilecek diğer iki eleştiri ise paradigmanın alternatifsiz görülmesi yani paradigmanın mutlaklığı ve değer temelli yeknesak merkez anlayışıdır.

Merkez-çevre kuramına yöneltilen eleştirilerden biri kuramın siyasal gelişmeleri açıklama noktasında alternatifsiz bir paradigma olarak görülmesidir. Paradigma siyasal sistemdeki tüm kırılma noktalarını merkezin değerlerinin yeniden üretim sürecine dayanarak açıklar. Dolayısıyla bu anlayışa göre tüm siyasal olayların neden ve sonuçları merkez-çevre ayrışması üzerinden açıklanabilir. Merkez-çevre paradigmasına Türkiye siyasetinin açıklanması noktasında yüklenen bu anlam Thomas Kuhn'un işaret ettiği anlamıyla bir paradigma kullanımını ifade eder. Kuhn, paradigma kavramının bilim söz konusu olduğunda yanlış kullanıldığını ve tek tip bilgi üretim kalıbı olarak değerlendirildiğini belirtir. Bu noktada tam da merkez-çevre paradigmasının Türkiye siyasetinde kullanılışıyla örtüşür şekilde, paradigmanın hakimiyetinin, önemli siyasal gelişmelerin açıklanmasında diğer paradigmalara oranla daha başarılı olmasından kaynaklandığını ifade eder. Bu başarı paradigmanın "olağan bilim" olarak algılanmasını beraberinde getirir (Kuhn, 1995: 63). Olağan bilim haline gelen ve hatta düşünce sisteminde dogmatik bir karakter kazanan paradigma, konu ile ilgili araştırmacılar tarafından epistemolojik bir muhafazakarlık ile tüm sorunların çözümünde tek araç olarak kullanılır (Güneş, 2003: 27). Bununla birlikte Kuhn, olağan bilim haline dönüşen paradigmanın mevcut şartları açıklama noktasında yetersiz kaldığında ya da olağan paradigmanın savunduğu düşünceyi çürütecek yeni bir düşünce ortaya çıktığında kriz ortamı doğacağını, uzun yıllar olağan bilim konumundaki Ptoleme astronomisinin Kopernik astronomisi tarafından çürütülmesi örneğine başvurarak aktarmıştır (Kuhn, 1995: 97-101; Güneş, 2003: 28). Kuhn'un düşüncesine benzer şekilde Karl Popper'in bilim felsefesinde de bir paradigmanın mutlaklığına karşı çıkış düşüncesi yer almaktadır. Popper'a göre bir paradigmanın deneme yanılma yöntemiyle doğrulanması paradigmanın gücünü arttırsa da yine deneme yanılma yöntemiyle elde edilecek karşı bir bilgi diğer paradigmanın gücünü kırar (Popper, 1964: 168-169). Sürekli tekrarlarla deneyerek doğrulanan ve bu noktada diğer teorilere oranla daha güçlü bir konuma erişen teori Kuhn'un olağan bilim anlayışında olduğu gibi adeta bir "doğa yasası" halini almaktadır (Magee, 1990: 179). Tümevarımcı bu anlayış Popper'in bilim felsefesi tarafından mutlak ve tek doğru olarak kabul edilmemektedir. Paradigmayı mutlak kılan tekrar sayısı ne kadar fazla olursa olsun tek bir aksi örnek paradigmanın mutlaklığını ortadan kaldırır. Dolayısıyla da bilimsel yasaların yanlışlanabilir ve sınırlandırılabilir olduğu görülmektedir (Magee, 1990: 18-19).

Paradigmanın mutlaklığı eleştirisi ile yakından bağlantılı olan bir diğer eleştiri ise sistemin merkezinin salt kültürel değerler üzerinden tanımlanması ve bu merkezin değişmez kabul edilmesidir.

Modernleşme süreci sadece kültürel-dinsel temelli bir yapılanmayı değil, bunun yanında devlet

biçimlerinin, ekonomik sınıfların ve farklı kültürel değerlerin de belirleyici olduğu bir toplumsal formasyonu ortaya çıkarır. Bu anlamda siyasal sistem de devlet örgütü ile farklı toplumsal sınıfların ilişkisinin bir yansımasıdır. Dolayısıyla merkez-çevre ikiliği sadece mutlak değerler sistemini benimseyen iktidar seçkinleri ile kitleler arasında değil, bununla birlikte ve belki de daha belirleyici şekilde, farklı değer ve eğilimlere sahip iktidar seçkinleri arasındaki ayrışmayı da içerir ve bu nedenle merkezin yeknesaklığı değil, kendi içerisinde çatışma ve bölünme ihtimali söz konusudur (Açıkel, 2006: 46-49).

Habitus kavramı, değer temelli yeknesak merkez anlayışına karşı çıkışın önemli referans kaynaklarından birini ifade eder. *Habitus*, sosyal yapı içinde öğrenilen ve değişebilen davranış ve karakter biçimidir. *Habitus*, toplumların değer ve inançları tarafından belirlenir ancak bu değer ve inanışlar zaman içerisinde değişebilen niteliktedir. Bu noktada Norbert Elias ulusal karakter ve ulusal *habitus* ayırımına giderek ulusal *habitusu*, dil, edebiyat, kültür gibi araçlarla kurulup değiştirilebilen kapsamlı ve çok boyutlu bir kavram olarak tanımlamıştır. Elias'a göre ulusal *habitus* verili ve değişmez bir durumu ifade etmez ve ulusu oluşturan bireylerin duygusal durumlarından bağımsız düşünülemez. Bireylerin duygusal durumları, günlük yaşam pratikleri, dünya görüşleri, alışkanlıkları ile toplumların tarihsel birikimi sürekli etkileşim içindedir ve bu anlamıyla ulusal *habitus* hem değişen hem de sürekli ilişkiler ağını ifade eder (aktaran Türk, 1997: 208). Bu bağlamda Elias'ın düşüncesiyle söyleyecek olursak; merkez-çevre ikiliğinin merkezi için tanımlandığı gibi tüm ulusun temel karakterini belirleyen değişmez değer, inanış ve pratik alanlarından bahsetmek mümkün değildir. Ulusal *habitus*, zamana ve bireylere göre değişebilen ancak tarihsel değerlerle de bağıni koparmayan bir eylem ve değerler alanıdır.

Habitus kavramı asıl şöhretini ise Pierre Bourdieu ile yakalamıştır. Bourdieu'ya göre *Habitus*, bir bireye ya da sınıfa ait pratik ve en genel anlamıyla mülkiyetten oluşan bilgi birikimini ifade eder (Bourdieu, 1995: 22-23). Bourdieu'ya göre *habitus*, belirli bir toplumsal gruba ait eylem ve değerlerden oluşan ayırıştırıcı yaşam stildir. Ait olunan toplumsal kategorinin değerleri *habitus* tarafından şekillendirilen pratikler tarafından içselleştirilir ve yeniden üretilir (Bourdieu, 1984: 170). Bourdieu'cu *habitus* anlayışı da Elias'a benzer şekilde değişken bir yapıdadır. Başlangıçta aile ve ait olunan toplumsal sınıf tarafından genel hatları şekillenen *habitus*, toplumsal yaşam koşulları ile sürekli etkileşim halindedir ve bu nedenle sonsuz bir değişim içindedir (Türk, 1997: 202).

Klâsik merkez-çevre yaklaşımına yöneltilen eleştiriler bu çalışmanın da ana eksenini oluşturmakta ve çalışmada Türkiye'de merkez-çevre ikiliğinin bu eleştiriler üzerinden yeniden tanımlanması amaçlanmaktadır. Hem merkez-çevre paradigmasının genel kabulleri hem de paradigmaya yöneltilen eleştirilerin doğrulanması noktasında Türkiye'de AK Parti iktidarının yargı ve yükseköğretim bürokrasisi ile arasındaki ilişki önemli bilgiler sunmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE MERKEZ-ÇEVRE AYRILIĞININ OLUŞUM SÜRECİ

Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma süreci öncesinde toplumsal grupların şekillenmesi ve yöneten-yönetilen ilişkisi birtakım imtiyazlara sahip yönetici seçkinler sınıfı ile halk kitleleri arasındaki kurumsal ayrıma dayanmaktaydı (Zürcher, 2016, s.29). Buna karşın Batı toplumlarında siyasal yapı; siyasal iktidar ile kilise, aristokrasi, burjuvazi, işçi sınıfı gibi ara kurumlar arasındaki karşılıklı ilişkinin seyrine göre şekillenmekteydi ve bu ilişki siyasal sistemin uzlaşmacı bir niteliğe sahip olmasını sağlıyordu (Mardin, 2009: 122). Niyazi Berkes, Batı toplumları ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki bu farklılığı yani Osmanlı İmparatorluğunda ara kurumların varlığına dayanan uzlaşmacı bir siyasal sistemin olmamasını, imparatorluğu Batı toplumlarından ayıran en önemli özellik olarak göstermektedir (Berkes, 2013: 31-32). Osmanlı-Türk toplumunda uzlaşmacı siyaset kültürünün yokluğu yöneten-yönetilen ilişkisinin hep tek taraflı ve çatışmacı bir nitelik sergilemesi sonucunu doğurmuştur.

Şerif Mardin'e göre bu durum siyasal sistemin temelinde yatan en önemli kopukluktur ve modernleşme sürecinde ve sonrasında da varlığını belirgin şekilde sürdürmüştür (Mardin, 2009: 123).

Merkez-çevre paradigmasının kuramsal temeli anlatılırken de bahsedildiği gibi Osmanlı-Türk toplumunda yönetenler ile yönetilenler arasındaki kopukluğun en önemli taşıyıcısı bürokratik elitlerdir. Bu anlamda Osmanlı-Türk toplumunun merkezi bürokratik elitler ve bu elitler tarafından benimsenen değerlerden oluşurken çevre, bürokratik mekanizmanın ve kültürel değerlerin dışında kalan kesimi ifade eder (Mardin, 2011: 272). Bürokratik elitler ile halk kitleleri arasındaki ayırım eğitim imkânları, kültürel öncelikler ve ekonomik durum açısından kendisini net bir şekilde hissettirmektedir (Mardin, 2009: 123-124). Osmanlı İmparatorluğu'nda merkezin bürokratik elitleri ile halk kitlesi arasındaki kültürel ayırım, sınırları net bir şekilde çizilmiş bir alanı ifade etmekteydi. Semboller, simgeler ve söylemler üzerinden şekillenen bu kültürel değerler ayırımında çevrenin merkezin değerlerine ulaşması mümkün değildi (Mardin, 1992: 126; Mardin, 2009: 128). Devlet seçkinlerinin sahip oldukları kültürel üstünlük, merkez için kurumsallaşmış düşünüş ve davranış tarzını oluşturmaktaydı. Bu kültürel bütünlük, çevreye karşı merkezi korumak noktasında devlet seçkinlerini harekete geçirecek ilkeleri de barındırmaktaydı (Mardin, 2009: 128-129).

Osmanlı İmparatorluğu'nda devşirme kul bürokrasisi ve Saraydan oluşan merkez ile halk kitlelerinden oluşan çevre arasındaki bu klâsik ayırım, 19. Yüzyılda hız kazanan Batılılaşma süreci ile birlikte ciddi bir değişim yaşadı. Devlete ve siyasal alana yüklenen yeni anlamların yanı sıra kültürel farklılık da derinleşti. Diğer bir deyişle, geleneksel ayırmda çevrenin merkezdeki yönetici seçkinlerin ayrıcalıklı konumlarına ekonomik ve siyasal kaygılarla karşı çıkışının yanına, merkezin Batılılaşma adı altında "zevk ve eğlence" düşkünü olduğu ve bu nedenle geleneğin yozlaşacağı endişesiyle kültürel kaygılar da eklendi (Mardin, 2009: 130-131).

Batılılaşma süreci ile birlikte başlayan kültür temelli bölünme, çevreyi geleneksel döneme oranla çok daha belirleyici bir şekilde İslâm ile özdeşleştirmiştir. Bu özdeşliğin ortaya çıkışında imparatorluğun yönetsel ve hukuksal yapısının İslâm'ın etkisinden çıkışının rolü oldukça etkilidir. Bu etki, yönetsel açıdan padişahın kişiliğinin devletin kişiliğinden ayrılması ve bürokratik kademelerin modernleşmesinde; hukuksal açıdan ise akıl temelli hukuk anlayışının egemen olmaya başlamasında kendisini göstermiştir.

Batılılaşma süreci kültürel farklılıkta yarattığı derinliğin yanında bürokratik kadroların gücünü de arttırdı. Siyasal ve toplumsal sistemin tüm alanlarında yaşanan dünyevileşme süreci siyasal meşrûluk kaynaklarına da yansdı. Devlet artık padişahın kişiliğinde kurumsallaşmıyor, "sultanın yüceliği" miti yerini "devletin yüceliği" mitine bırakıyordu (Berkes, 1993: 13). Bu yeni anlayış bürokratik kadroların devlet yönetimindeki gücünü arttırdı. Yeni bürokratik kadrolar hanedan ailesine bağlılığını sürdürmekle birlikte devlete olan bağlılığı daha fazla önemsemeye başladı. Yeni bürokratik kadrolar devletin düzen sağlayıcı organı rolünü üstlendi. Şerif Mardin, Batılılaşma süreci ve bu sürecin bir yansıması olarak ortaya çıkan yeni devlet yapısını "bürokratik stil" kavramsallaştırmasıyla açıklamıştır. Bürokratik stil, toplumsal güç ilişkilerin seküler bir tarzla ele alındığı bürokratik sınıfa özgü davranış tarzını ifade etmektedir (Mardin, 1991a: 42). Bir başka ifadeyle imparatorluk, temeli pozitivistliğe dayalı Batılı bir eğitim alan bürokratik kadroların egemenliğinde yeni bir sosyo-politik yapıya evrilmiştir (Mardin, 1991b: 90-91,94).

İmparatorluğun yönetsel yapısındaki dünyevileşme süreci hukuksal yapıya da yansdı. Modernleşme öncesi Osmanlı toplumunda, şeriat kuralları dışında kanun koyma yetkisi *Sultanî Hukuk* adıyla sadece padişaha aitti (İnalçık, 2003: 76-77). Ancak modernleşme ve buna bağlı olarak II. Mahmud'un reformlarıyla birlikte, kanun yapım süreci farklı bir boyut aldı. Dinî meseleler ile dünyevî meselelerin ayırımına dayanan, şeriat kuralları

ile çelişebilen, kamu hukuku ve özel hukuk ayırımını ortaya koyan, kişisel olmayan organları sürece dâhil eden ve en önemlisi dine veya geleneklere değil akla dayanan yeni bir hukuk düzenine geçiş yapıldı (Berkes, 1998: 132-133). Bu sürecin bir yansıması olarak din ve din dışı alanlar artık hukukî metinler aracılığıyla da birbirlerinden ayrıldı. Bir diğer ifadeyle bürokrasi, hukuk, eğitim gibi alanlar ile din arasında bölünmüş, ikili bir sistem ortaya çıkmıştı (Turam, 2011: 47-48).

Hem bürokratik hem de hukuksal düzeyde ortaya çıkan ayrışma süreci din alanının siyasetten ayrılmasını beraberinde getirdi. Bu süreçte yeni bürokratik seçkinler sınıfı Osmanlı kültürünün İslâmî bileşenine olumsuz yaklaşırken, İslâmî gelenekten beslenerek devletin gücünü ve refahını "Halife"ye bağlayan Müslüman alt kesimler lâik yaklaşımı benimsemediler. Dolayısıyla, padişahın otoritesinin zayıflayarak gücün bürokrasiye geçmesiyle birlikte din, toplumsal muhalefeti yani çevreyi besleyen en önemli kaynak konumuna geldi (Tuncel ve Gündoğmuş, 2012: 141).

Modernleşme akımının imparatorluğun yönetsel ve hukukî yapısında meydana getirdiği bu sekülerleşme sürecinin yarattığı yeni merkez-çevre ayırımını Şerif Mardin şu şekilde dile getirmiştir (Mardin, 2009: 137):

Türkiye'de kitle iletişim araçlarının ve kültür yaşamının modernleştirilmesi, "büyük" kültür ile "küçük" kültür arasındaki uçurumu, kapatmaktan çok derinleştirmiştir genellikle. İslâmiyet'e ve onun kültür mirasına sarılmak da, çevreyi yeni bir kültür çerçevesiyle bütünleştiremeyen merkeze, çevrenin verdiği bir karşılıktı. Böylece taşralar, "gericilik" merkezleri haline geldi. Ama daha da önemli olan, üst ve alt sınıfları da kapsamak üzere tüm taşra dünyasının, İslâmî bir muhalefet içinde laikliğe karşı gittikçe birleşmesiydi. Merkezîyetçiliğe karşı olan eşraf, bunu, yüreklendirici bir gelişme olarak gördü kuşkusuz. Osmanlı başkentindeki alt sınıflar da, modernleştirme akımına katılmakta güçlük çeken kimseler anlamında, yani bu yeni anlamda, çevrenin bir bölümünü oluşturuyorlardı. Bu yeni edinilmiş birliğin içindeki çevrenin karşısına, yeni ve düşünce bakımından çok daha az ödün veren bir bürokrat tipi dikildi.

Şerif Mardin'in bahsettiği bu yeni bürokratik kadrolar 19. Yüzyıl ile birlikte siyasal bir karakter de kazanmaya başladı. Artık siyasal güce kimin sahip olduğundan çok hangi ideolojinin/değerlerin sahip olduğu önemliydi. Bu noktada yeni bürokratik kadrolar kendi ideolojilerini iktidara getirmek için bir siyasal mücadele içerisine girdiler. Bu mücadele Yeni Osmanlılar hareketi ile başlayıp İttihat ve Terakki'nin iktidar deneyimi ile sürmüş ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran kadrolara miras bırakılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ardından başlatılan topyekûn modernleşme süreci hem bürokratik kadroların belirleyiciliğinde yürütülmesi hem de İslâm dininin toplumsal yaşamın dışına çıkarılarak bireysel alanda tanımlanması noktasında merkez-çevre ayrılığının net bir şekilde somutlaştığı dönemi ifade eder. Osmanlı İmparatorluğu'ndan devralınan ve Cumhuriyet ile birlikte kuvvetlenerek devam eden bürokratik egemenlik mirası Türkiye'de merkez-çevre mücadelesinin en önemli uğraklarından birine işaret etmektedir.

Türkiye'de bürokratik kadrolar, Metin Heper'in de bahsettiği gibi, bir dünya görüşü olması gereken Atatürkçü düşüncüyü siyasal sistemin belirleyicisi olan kapalı bir ideolojiye dönüştürmüşlerdir. Bu anlayış "aşkıncı devlet" tavrını ortaya çıkarmıştır. Siyasal sistemin ve devlet yapılanmasının şekillenmesinde bir araç olması gereken Atatürkçü düşünce bürokratik elitler tarafından bir amaca dönüştürülmüştür (Heper, 2012: 126). Demokrat Parti (DP) iktidarı ile başlayan çevrenin siyasallaşması süreci sonrasında sisteme yönelik gerçekleştirilen her müdahale bu amaca dayanmaktadır. Merkezin sisteme müdahalelerinde bürokratik elitin en önemli aktörü askerî bürokrasidir. Askerî bürokrasinin yanında yargı ve yükseköğretim bürokrasisi de *bürokratik aşkıncı* yapının en önemli parçalarını oluşturmaktadır. Bu üç bürokratik grup arasındaki birliktelik DP iktidarına yönelik gerçekleştirilen darbe ile başlayan çevreye yönelik müdahale süreçlerinde ve sonrasında kendisini net bir şekilde hissettirmiştir. Türkiye siyasetinde bu üç bürokratik grubun çevreye karşı girişilen mücadelede birlikte hareket ettikleri örneklerin sayısı oldukça fazladır. Benzer durum AK Parti iktidarının ilk döneminde de yaşanmıştır. Ancak

özellikle 2007 yılı ile birlikte yaşanmaya başlayan dönüşüm ve bu dönüşümün doğurduğu sonuçlar Türkiye'de merkez-çevre ayrılığına ilişkin genel kabulleri ters-yüz etmiştir.

4. AK PARTİ İKTİDARINDA YARGI VE YÜKSEKÖĞRETİM BÜROKRASİSİ İLE İLİŞKİLER

4.1. 2002-2007 Dönemi

4.1.1. Yükseköğretim Bürokrasisi İle İlişkiler

AK Parti, iktidarının ilk döneminde 28 Şubat sürecinden çıkardığı derslerin de etkisiyle geleneksel bürokratik yapı ile ilişkilerinde denge politikası izlemeyi tercih etti. Buna karşın, geleneksel bürokrasi, AK Parti iktidarının ilk günlerinden itibaren geçmişten süregelen aşkını bir yansıması olarak sistem üzerinde denetim sağlamak amacındaydı.

AK Parti ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve rektörler arasındaki uyumsuzluk iktidar devralını alınmaz gün yüzüne çıktı. İktidar ile yükseköğretim bürokrasisinin ilk karşı karşıya gelişi Abdullah Gül Hükümeti tarafından açıklanan Acil Eylem Planı (AEP) konusunda yaşandı. Üniversitelerin yeniden yapılandırılması hakkında planda yer alan ifadeler YÖK ve rektörler tarafından tepki ile karşılandı. Dönemin YÖK Başkanı Kemal Gürüz öncülüğünde toplanan 77 üniversite rektörü 20 Aralık 2002 tarihinde ortak imzalı bir bildiri yayınladılar. Bildiride, AEP'de yer alan ifadelerin Öğrenci, Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin (ÖSYM)² yapılacak yeni atamalarla kontrol altına alınmak istendiği, üniversitelerde kadrolaşmanın amaçlandığı, Türkiye'de üniversite yönetimlerinin köktendincilik, irtica, gericilik, etnik ayrımcılık ve bölücülüğe karşı oldukları ifade edildi (Milliyet, 21 Aralık 2002). Bildiri hakkında açıklama yapan dönemin başbakanı Abdullah Gül ise bildiride yer alan hükümetin üniversiteleri ele geçirmek istediği ifadesinin doğru olmadığını belirterek; Türkiye'de köklü reformlar ve değişikliklerin olacağını, üniversitelerin de bu değişime ayak uydurmak zorunda olduğunu dile getirdi (Yeni Şafak, 22 Aralık 2002). Abdullah Gül'ün açıklamasından kısa bir süre sonra yeniden toplanan Rektörler Komitesi ilk bildirin arkasında olduklarını ifade eden yeni bir bildiri kaleme aldılar. Bu toplantı ile ilgili açıklama yapan Kemal Gürüz "Geçmiş sicilleri itibarıyla cumhuriyete olan taahhütleri oldukça tartışmalı olan kadroların bir kısmının açıkça yer aldığı bir iktidar partisinin bu konudaki görüşlerinin ya da niyetlerinin neler olabileceği, rektörler tarafından ayrıntılı olarak tartışılmıştır." ifadelerini kullanarak doğrudan AK Parti iktidarını hedef alan ve geleneksel bürokratik anlayışın iktidara ilişkin tutumunu gösteren bir yaklaşım sergilemişti (Cumhuriyet, 14 Ocak 2003).

AEP'de yer alan ifadeler farklı Millî Eğitim Bakanları dönemlerinde gündeme gelen kanun tasarılarıyla hayata geçirilmek istendi. Bu tasarılar birlikte ele alındığında, öğrenci sayısı fazla olan üniversitelerin bölünmesi yoluyla yeni üniversiteler kurulması ve bölünen üniversitedeki rektörün görev süresinin sona ermesi, kanunun kabul edilmesi durumunda yükseköğretim ile ilgili kılık-kıyafet, disiplin gibi mevcut yönetmeliklerin yürürlükten kalkacağı, araştırma görevlisi alımlarında merkezî sınav sistemine geçileceği, ÖSYM'nin adının Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi olarak değiştirileceği, rektörlerin 4 yıllığına ve sadece bir kere seçilebileceği gibi yenilikler söz konusuydu.. Ancak AEP'ye gösterilen tepkinin benzerleri kanun tasarıları için de gösterildi. Bu tepkiler 2003-2004 eğitim-öğretim yılının akademik açılış törenlerinde en yüksek perdeden dile getirildi. YÖK Başkanı Kemal Gürüz tasarımı "dünyadaki gelişmelerin tam tersine" şeklinde nitelendirirken, rektörlerin açıklamalarında ise

²Kurumun ismi o dönem itibarıyla *Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi* şeklindedir. Ancak kavram kargaşasına neden olmamak adına güncel ismi kullanılmıştır.

üniversitelerin siyasallaşmasına ve türban serbestliğine ortak vurgu söz konusuydu (Sabah, 25 Eylül 2003). Dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ise üniversitelerin siyasallaştırıldığı iddialarına, aslında rektörlerin tasarımı eleştirerek siyaset yaptıklarını dile getirerek cevap verdi (Yeni Şafak, 25 Eylül 2003).

AK Parti iktidarı ile yükseköğretim bürokrasisinin karşı karşıya geldiği en önemli konulardan biri üniversiteye giriş puanının hesaplanmasında uygulanan katsayı sisteminde genel lise mezunları ile meslek lisesi mezunları dolayısıyla da imam hatip lisesi mezunları arasındaki farklılıktı. Üniversiteye girişte meslek lisesi mezunlarına farklı katsayı uygulanması konusu 28 Şubat sürecinin bir sonucuydu. YÖK'ün 1998 yılında aldığı bir kararla, ortaöğretim başarı puanının (OBP) hesaplanmasında meslek liseleri ile genel liseler arasındaki eşitlik bozuldu. Buna göre OBP'nin hesaplanmasında meslek lisesi mezunları için 0,2, genel lise mezunları için ise 0,5 katsayı oranlarının uygulanmasına karar verildi. Bu karar aynı ortalama ile liseden mezun olan bir meslek lisesi öğrencisi ile bir genel lise öğrencisi arasında 30 puanlık bir fark olacağı anlamına geliyordu. 2002 yılında alınan yeni bir kararla OBP'nin hesaplanmasında meslek liseleri için 0,3, genel liseler için ise 0,8 katsayı sistemine geçildi. Bu, iki lise türü arasındaki puan farkını 50'ye çıkarıyordu (Öcal, 2013: 293-297). AK Parti, AEP'de yer alan katsayı sorununun çözümü konusunda 2003 yılının sonunda harekete geçti ve tüm liseler için 0,8 katsayının uygulandığı ve böylelikle liseler arasındaki farkın ortadan kaldırıldığı bir kanun tasarısı hazırlandı (Çalmuk, 2004: 148-149). Kanun tasarısı gündeme geldikten sonra hükümet ÖSYM'den 2004 yılında yapılacak üniversiteye giriş sınavı için açıklanacak kılavuzun basımını bekletmesini talep etti. Ancak bu noktada devreye giren YÖK, sınav işlemlerinin daha önce belirlenen takvime uygun olarak yürütülmesine karar vererek ÖSYM'den kılavuzu basmasını istedi. Böylelikle, katsayı farklılığına son veren yasa tasarısı kanunlaşsa bile 2004 yılında yapılacak sınavda uygulanması durumu ortadan kalkmış oldu (Güçlü, 2003).

Başbakan Erdoğan'ın 2004 yılındaki yerel seçimler öncesinde yaptığı bir konuşma ile katsayı konusu yeniden gündeme geldi. Erdoğan bu konuşmasında başta katsayı olmak üzere yükseköğretim sisteminde birtakım değişiklikler öngören yasal düzenlemelerin Meclis'ten geçirileceğini açıkladı. Erdoğan'ın sözünü ettiği kanun tasarısı 2004 yılının Mayıs ayında kamuoyuna açıklandı. Tasarının açıklanmasının hemen ardından "mutabakat krizi" gündeme geldi. Hükümet kanadı tasarının Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), YÖK ve Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) mutabakatıyla hazırlandığını dile getirirken, ÜAK kanadı ise kendilerine sunulan metin ile açıklanan tasarının farklı olduğunu ve hükümet ile bir uzlaşının söz konusu olmadığını iddia ediyordu (Milliyet, 12 Mayıs 2004). Tasarının açıklanmasından kısa bir süre önce göreve başlayan yeni YÖK Başkanı Erdoğan Teziç ise YÖK'ün bahsedilen uzlaşma içerisinde yer almadığını ve katsayı konusunun YÖK açısından değiştirilmemesi gereken başlıklar arasında olduğunu dile getiriyordu (Milliyet, 17 Mayıs 2004). İlgili yasa tasarısı 2004 yılının Mayıs ayında kabul edilerek kanunlaştı. Ancak Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, imam hatipleri özendirdiği ve bu nedenle lâiklik ilkesine ters düştüğü gerekçesiyle tasarımı veto etti.

YÖK tasarısının Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmesinin ardından üniversiteler ile iktidarın arası bir süreliğine yumuşadı. Bu dönemde YÖK'ün görev süresi nedeniyle boşalan üyeliklerine yapılan atamalarda dikkat çekici bir gelişme yaşandı. YÖK üyesi Prof. Dr. Selçuk Öztekin yerine Bakanlar Kurulu kontenjanından Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görev yapan Prof. Dr. Halis Ayhan atandı. Ayhan'ın atanmasını ilginç kılan nokta ise YÖK üyeliğine atanan ilk ilahiyatçı olmasıydı (Milliyet, 1 Mart 2005).

Van 100. Yıl Üniversitesi Rektörü Yücel Aşkın'ın tutuklanması iktidar ile yükseköğretim bürokrasisi arasındaki iplerin yeniden gerilmesine neden oldu. Yücel Aşkın, üniversitenin tıp fakültesine tıbbî cihaz alımı ihalesinde usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle tutuklanmıştı (Cumhuriyet, 15 Ekim 2005). Ancak YÖK ve rektörler,

Aşkın'ın üniversitedeki dinci kadrolaşma ile mücadele ettiği ve AK Parti politikalarına karşı çıktığı için tutuklandığını iddia ediyorlardı. Tutuklanma sonrası konu ile ilgili olarak toplanan Rektörler Komitesi, toplantı sonrası yapılan açıklamada, Yücel Aşkın'ın dinselleştirilmek istenen üniversitelerin çağdaş lâik yapısını korumak istediği için bedel ödediği ve bu nedenle tutuklanma sürecinin bir komplo olduğu öne sürüldü. Açıklama, "Yücel Aşkın'a sahip çıkmak, cumhuriyete sahip çıkmakla eş anlamlıdır" ifadesiyle sona erdirilmişti (Milliyet, 20 Ekim 2005). Rektörler Komitesi tarafından yapılan bu açıklama hem iktidar kanadından hem de üniversite camiası içerisinde tepkiyle karşılandı. Açıklamaya yönelik tepkiler, yolsuzluk suçlaması nedeniyle yargıya taşınmış olan bir sürecin, Atatürk ve Cumhuriyet değerleriyle birlikte ele alınmasının hem konuyu siyasallaştırmak hem de bu değerleri yozlaştırmak anlamına geldiği ortak noktasında birleşmekteydi (Yeni Şafak, 20 Ekim 2005).

Yücel Aşkın krizinin artçıları ilerleyen günlerde yaşanan "davet" tartışmaları ile devam etti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, daha önceki yıllarda sadece YÖK Başkanı'nı davet ettiği 29 Ekim resepsiyonuna ilk kez tüm üniversite rektörlerini davet etti. Sezer'in bu davranışı Aşkın krizinde bir taraf alışı olarak yorumlandı (Yeni Şafak, 25 Ekim 2005). Aynı günlerde AK Parti İstanbul İl Başkanlığı tarafından İstanbul'daki üniversite yönetimleri, öğretim üyeleri ve öğrenciler için düzenlenen ve Başbakan Erdoğan'ın da katıldığı iftar organizasyonunda İstanbul'daki 22 üniversitenin rektörüne de davet gönderildi ancak organizasyona sadece 2 üniversite³ rektör düzeyinde katılım gösterdi (Milliyet, 25 Ekim 2005).

2002-2007 döneminde iktidar ile akademisyenlerin son karşı karşıya gelişi ise cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde yaşandı. AK Parti iktidarının geleneksel bürokrasi tarafından merkezin sınırları içerisinde tutulması yönünde atılan en sembol adımlardan biri cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin gündeme gelen 367 tartışmalarıydı. Ayrıntılarına yargı bürokrasisi kısmında girilecek olan bu tartışmalarda dönemin YÖK Başkanı Erdoğan Teziç, cumhurbaşkanı seçimlerinin yapılabilmesi için Meclis toplantı yeter sayısının 367 olması gerektiğini savunan kesimde yer alıyordu ve bu yöndeki görüşlerini de zaman zaman dile getirmekteydi. Üniversite camiasında 367 şartına verilen destek Teziç ile sınırlı değildi. AK Parti'nin kimi uygulamalarına karşın daha önce çeşitli bildirimler yayımlayan Rektörler Komitesi 367 tartışmalarında da sessiz kalmadı ve konu ile ilgili bir bildiri yayınladı (Uzun, 2017). Yayımlanan bildiri Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda Genel Kurul'da 367 milletvekilinin bulunması görüşünün rektörler tarafından da desteklendiği belirtilmekteydi. YÖK Başkanı Teziç, her ne kadar bu desteğin siyasal bir çıkış olmadığını dile getirirse de, Abdullah Gül isminin henüz aday olarak açıklanmadığı ve kamuoyunda Recep Tayyip Erdoğan isminin yüksek sesle dillendirildiği bir dönemde yayımlanan bildiri "Cumhurbaşkanı adayı olacak kişinin geçmişte sorumluluk doğuracak suçlandırma veya şaibe altında olmaması gerektiği", "adayların başta lâiklik olmak üzere cumhuriyetin temel niteliklerini sindirmiş olma zorunluluğu" gibi ifadeler kullanılmıştı (Hürriyet, 6 Nisan 2007).

4.1.2. Yargı Bürokrasisi İle İlişkiler

Yargı bürokrasisi ile AK Parti iktidarı 2002-2007 döneminde hem uygulama hem de söylem düzeyinde sıklıkla karşı karşıya geldiler. Yargı bürokrasisi, ilk koruma refleksini 2002 yılında AK Parti seçimi kazanır kazanmaz gösterdi ve Başbakan Bülent Ecevit'in Yargıtay'a düzenlediği veda ziyaretlerinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Sabih Kanadoğlu ve Yargıtay Başkanı Eraslan Özkaya'nın yargının lâik cumhuriyet prensiplerinin koruyucusu olduğu yönündeki söylemleri basına yansıdı (Cumhuriyet, 13 Kasım 2002).

AK Parti iktidarının ilk günlerinde söylem düzeyinde bir başka yargı müdahalesi ise Hâkimler ve Savcılar

³Bilgi Üniversitesi ve İstanbul Ticaret Üniversitesi

Yüksek Kurulu'ndan (HSYK) geldi. AK Parti'nin bürokraside siyaset kadrolaşmaya gittiği iddiaları Adalet Bakanlığı için de söz konusuydu. 2003 yılının Mayıs ayında gündeme gelen hâkim ve savcılar kararnameyi yargıdaki kadrolaşma tartışmalarını yeniden alevlendirdi. 1.738 hâkim ve savcının atama ve yer değiştirilmesinin gerçekleştirildiği kararnameyle ilgili açıklama yapan HSYK Başkanvekili Fehmi Ulusoy, kararnamedeki her ismin ve her işlemin tek tek incelendiğini, hükümet temsilcilerinin azınlıkta olması nedeniyle kurulun kabul etmediği hiçbir değişikliğin yapılamayacağını belirterek, "Cumhuriyetin bekçisi" olarak nitelendirdiği HSYK'nin irticaî ve siyaset kadrolaşmaya izin vermeyeceğini dile getirdi (Cumhuriyet, 30 Mayıs 2003). Adalet Bakanı Cemil Çiçek ise kadrolaşma iddialarıyla ilgili olarak, kararnamede yer alan atama ve değişikliklerin objektif kriterlere dayandığını belirterek bu iddiaların yargıyı yıpratığına işaret etti (Yeni Şafak, 30 Mayıs 2003).

2005 yılında 5614 sayılı *Hakimler ve Savcılar Kanunu*'nda yapılmak istenen değişiklikler yargıdaki kadrolaşma tartışmalarını yeniden gündeme getirdi. Değişiklik özellikle, avukatlıktan hakim ve savcılığa geçişe ilişkin düzenlemelerin yargıyı siyasallaştıracağı gerekçesiyle eleştirilmekteydi. Değişikliğe ilişkin ilk somut eleştiri Yargıtay Başkanlar Kurulu'ndan geldi. Kurul yayınladığı bir bildiri aracılığıyla, öngörülen değişikliklerle yargının yürütmenin kontrolüne gireceğini ve bu durumun hem lâikliğe hem de ulusal bütünlüğe ters düşeceğini dile getirdi. Adalet Bakanı Cemil Çiçek ise değişikliklerin Yargıtay tarafından incelendiğini ve kendilerine sunulan raporda kadrolaşma konusundan bahsedilmediğini belirterek bildiriye eleştirdi (Milliyet, 5 Temmuz 2005). Kanun değişikliğinin avukatlıktan hâkim ve savcılığa geçiş ile ilgili maddesi yargının siyasetin kontrolüne girebileceği gerekçesiyle Cumhurbaşkanı Sezer tarafından iade edildi. İade edilen değişiklik Sezer'in görüşleri doğrultusunda değiştirilerek yasalaştı (Hürriyet, 13 Aralık 2005).

2005 yılında Anayasa Mahkemesi (AYM) Başkanlığı için Tülay Tuğcu ve Fulya Kantarcıoğlu arasında yapılan seçimlerde uzun süre uzlaşma sağlanamadı. Bu noktada devreye Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer girdi ve AYM'nin boş üyeliklerine hızla yeni atamalar gerçekleştirdi. Sezer bu atamalarda yaş ve lâiklik olmak üzere iki temel ölçütü dikkate aldı. Yapılan atamalar dikkate alındığında Sezer'in hem desteklediği aday olan Tuğcu'nun seçilmesini hem de AYM'nin yapısının uzun soluklu bir biçimde şekillenmesini sağladığı görülmektedir (Sabah, 21 Temmuz, 2005).

2006 yılının yargı bürokrasisi açısından en fazla gündeme gelen organı Danıştay oldu. Danıştay 2. Dairesi, 2002 yılında okula gidiş-dönüş yolunda türban taktığı gerekçesiyle anaokulu müdürlüğü görevinden alınan bir öğretmenin davası hakkında 2006 yılında verdiği kararda, öğretmenin okul yolunda türban takmasını lâikliğe aykırı buldu ve görevden alınma kararını onadı (Milliyet, 9 Şubat 2006). Karardan yaklaşık 3 ay sonra, kararı alan Danıştay 2. Dairesi, Alparslan Aslan adlı bir avukatın silahlı saldırısına uğradı ve 1 hâkim hayatını kaybetti. Saldırı ile ilgili haberlerde saldırganın daire üyelerine "Allah'ın askeriyiz, elçisiyiz. Türban davası yüzünden cezalandırılacaksınız" diyerek ateş açtığı iddia edildi (Cumhuriyet, 18 Mayıs 2006). Saldırı, Cumhurbaşkanı Sezer tarafından "lâik cumhuriyete yönelik kara bir leke" şeklinde nitelendirilirken, Başbakan Erdoğan da saldırının Cumhuriyet'in tüm kurumlarını hedef alan bir saldırı olduğunu ve doğrudan türbanla ilişkilendirilmesinin doğru olmadığını dile getirdi (Yeni Şafak, 18 Mayıs 2006).

Danıştay'ın 2006 yılındaki 138. Kuruluş Yıldönümü Törenleri hükümet ile yargı arasında yeni bir krize neden oldu. Açılıшта konuşan Danıştay Başkanı Sumru Çörtoğlu, hükümeti yargının kararlarına uymamak ve bürokraside kadrolaşmaya çalışmakla eleştirdi. Çörtoğlu ayrıca, lâiklik, imam hatipler ve din özgürlüğü tartışmaları üzerinden de hükümete yüklendi ve dinin bireysel alandan çıkıp toplumsal alanı etkilemeye başlaması durumunda lâikliğin zedeleneceğini ve yargının da buna müdahale edeceğini dile getirdi (Milliyet, 11 Mayıs 2006).

2002-2007 döneminde AK Parti ile yargı bürokrasisini karşı karşıya getiren en önemli olay 2007 yılında gerçekleştirilecek cumhurbaşkanı seçimleri ile ilgili olarak gündeme gelen "367 krizi" oldu. Ali İhsan Karacan 1 Aralık 2006 tarihli Dünya Gazetesi'ne yazdığı köşe yazısında Anayasa'nın 102.maddesinde cumhurbaşkanı seçiminin ilk turunda Meclis'te üçte iki oy çoğunluğu (367) aranması şartının yer aldığına vurgu yaparak, toplantı yeter sayısının karar yeter sayısından az olamayacağını savunmuş ve AK Parti'nin tek başına cumhurbaşkanı seçemeyeceğini dile getirmişti (Karacan, 2006). Aynı iddia Cumhuriyet Gazetesi'nde yazdığı yazı ile Yargıtay Onursak Başsavcısı Sabih Kanadoğlu tarafından da savunuldu (Kanadoğlu, 2006). Cumhurbaşkanı seçiminde 367 toplantı yeter sayısının gerekip gerekmediği konusunda ülkenin en önemli hukukçuları dahi fikir ayrılığına düşmüştü. Bu fikir ayrılığının yaşanması 367 tartışmalarının hukukî mi yoksa siyasî mi olduğu sorusunu beraberinde getirdi (Hakan, 2007). Bu soruya cevap arayan ve 367 iddiasına karşı çıkan isimlerden biri olan Cem Eroğul, iddianın siyasal bir kaygıyla ortaya atıldığını savunurken 367 iddiasını destekleyen kişiler tarafından yazılmış olanlar da dâhil olmak üzere hiçbir anayasa hukuku kitabında 367 görüşünün savunulmamış olmasını en önemli gösterge olarak kabul etmekteydi (Eroğul, 2007: 170-171). Ana muhalefet partisi CHP ise bu konuda 367 şartının aranması gerektiği yönünde bir tutum benimsedi ve cumhurbaşkanı seçimi için yapılacak Meclis oturumunda 367 toplantı yeter sayısına ulaşılabilmesi durumunda AYM'ye başvuracağını açıkladı.

Toplantı yeter sayısı konusunda tartışmalar sürerken AK Parti'nin Cumhurbaşkanı adayı olarak Abdullah Gül ismi açıklandı. Gül'ün Cumhurbaşkanı adaylığına ilişkin ilk oylama 27 Nisan 2007'de gerçekleştirildi. Gül, 361 milletvekilinin katıldığı oylamada 357 oy aldı (Milliyet, 28 Nisan 2007). CHP, daha önce açıkladığı üzere Meclis'te yapılan oylamanın Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle AYM'ye başvurdu. AYM ise 1 Mayıs'ta verdiği kararla Cumhurbaşkanlığı seçiminin gerçekleştirildiği toplantıda en az 367 kişinin bulunması gerektiğine karar vererek Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk tur oylamasını iptal etti (Cumhuriyet, 2 Mayıs 2007). 367 tartışmaları geleneksel merkezin bürokratik elitinin AK Parti iktidarına karşı kullandığı en önemli önleyici adımlardan biri olarak tarihteki yerini aldı. Bu hamle ilk etapta başarılı olsa da ilerleyen süreçte hem yapılan yasal değişikliklerle hem de kazanılan kritik seçimlerle AK Parti eskisinden daha güçlü bir şekilde iktidarını sürdürdü.

4.2. 2007 Sonrası Dönem

2007 yılı hem AK Parti'nin yapılan genel seçimlerden yeniden tek başına iktidar olarak çıkması hem de yaşanan tüm krizlere rağmen Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmiş olması nedeniyle Türkiye'deki geleneksel bürokratik yapı ve dolayısıyla merkez-çevre ayrılığı için yeni bir dönemin başlangıcını ifade eder. AK Parti, 2007 sonrasında da iktidarının ilk döneminde olduğu gibi bürokratik mekanizmada kendisiyle uyumlu çalışabilecek kişileri tercih etmiş ve bu durum bizzat Erdoğan tarafından "frekans uyumu" benzetmesi ile dile getirilmiştir. Ancak AK Parti, yukarıda da belirtildiği gibi iktidarının ilk döneminde geleneksel bürokratik elitin en önemli aktörleri ile uyum içerisinde çalışma imkânına, ya da bir başka açıdan bakıldığında bu kadrolara kendisiyle "frekans uyumu" yakalayabilecek kişileri getirme gücüne sahip olamamıştır. AK Parti geleneksel bürokratik eliti dönüştürme gücünü Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesiyle elde etmiştir. Bu gücün pratiğe yansımaları ise kısa sürede gerçekleşmiş ve bürokratik elitin yapısında kapsamlı bir dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Bu dönüşümün en belirgin hissedildiği bürokratik mekanizmalardan biri yükseköğretim bürokrasisidir.

4.2.1. Yükseköğretim Bürokrasisi İle İlişkiler

2007 yılının sonları ve 2008 yılının ilk günleri itibariyle yükseköğretim bürokrasisi geçmiş yıllardakine benzer bir karakter sergilemiştir. Özellikle türban yasağının kaldırılması noktasında yürütme tarafından başlatılan girişimler başta ÜAK ve bazı rektörler olmak üzere bir kısım akademisyenden tepki görmüş ve bu konuda çeşitli

bildiriler yayınlanmış; imza kampanyaları düzenlenmiştir. Ancak, 2007 yılının sonunda YÖK yönetiminde yaşanan değişim, akademideki geleneksel yapının yaşayacağı dönüşümün başlangıç noktasını ifade etmektedir.

2007 yılının Aralık ayında görev süresi dolan YÖK Başkanı Erdoğan Teziç'in yerine, kısa bir süre önce türban yasağına karşı çıkan açıklamaları ile gündeme gelen ve İslâm dininin sosyolojik boyutu üzerine çalışmalar yapan Prof. Dr. Yusuf Ziya Özcan atandı (Cumhuriyet, 11 Aralık 2007). Özcan'ın atanmasına ilişkin hem olumlu hem de olumsuz yaklaşımlar söz konusuydu. Ancak atama üzerindeki ortak kanı, Özcan isminin sürpriz olduğu yönündeydi ve bu sürprizin yansımalarının ne olacağı merak ediliyordu (Güçlü, 2007). YÖK'ün yeni dönemde izleyeceği politikanın işaretlerini Özcan'ın yükseköğretim sisteminde yasakların kaldırılacağına ilişkin açıklamalarında görmek mümkündü (Yeni Şafak, 12 Aralık 2007). Özcan'ın açıklamalarının bir yansıması olarak zaman içerisinde atılan adımlarla türban, katsayı gibi geleneksel çevrenin tarihsel süreçte en önemli mücadelelerine konu olan sorunlar çözüme kavuşturuldu.

Özcan'ın YÖK Başkanı olmasının sonuçları ilk etapta rektör atamaları konusunda kendisini gösterdi. O dönem itibariyle rektör atamalarında uygulanan sistem dikkate alındığında YÖK'ün önemli bir yetkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu noktada YÖK'e verilen üniversitelerde yapılan seçimlerde ortaya çıkan sonuç üzerinde değişikliğe gidebilme yetkisi, yeni dönem rektör atamalarında sıklıkla gündeme gelmiştir. Özcan dönemi ile birlikte, YÖK'ün üniversite öğretim üyeleri tarafından yapılan seçimlerde ortaya çıkan sonuçların dikkate almadığı ve siyasal iktidara yakın isimleri Cumhurbaşkanı'na sunulan listede ilk sıraya koyduğu eleştirileri sıklıkla gündeme geldi. Bu dönemde gerçekleştirilen rektör atamalarında uygulanan "zımnî" türban kriteri adeta bu eleştiri kanıtları nitelikteydi. Özcan'ın göreve gelmesinden kısa bir süre sonra akademisyenler tarafından, üniversitelerde türban yasağına karşı çıkan bir imza kampanyası başlatıldı. Kampanyaya 3500 kadar akademisyen katılım gösterdi. Yukarıda "zımnî" türban kriteri olarak adlandırılan husus da bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Özcan dönemi ile birlikte YÖK tarafından Cumhurbaşkanlığı'na gönderilen listelerde bu bildiriye imza atan akademisyenlere ağırlık verilmiştir. Örneğin, 2008 yılında yeni kurulan 23 üniversiteye yapılan rektör atamalarından 16'sı "türbana özgürlük" bildirisine imza atan profesörlerden oluşmaktadır (Hürriyet, 9 Eylül 2008). Bu durum sadece yeni açılan üniversiteler için geçerli değildi. Türban yasağına karşı çıkmak ve iktidara yakın olmak kriterleri köklü üniversitelerdeki atamalarda da uygulandı (Cumhuriyet, 7 Ağustos 2008). Ayrıca, sadece rektör atamalarında değil, boşalan YÖK üyeliklerine yapılan atamalarda da benzer durum söz konusuydu. Yükseköğretim bürokrasisinde Abdullah Gül dönemi ile başlayan bu köklü değişiklik Erdoğan'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde de sürdü. Hatta 2016 yılında yeni bir adım daha atılarak Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanan bir Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Karanamesi ile üniversitelerdeki rektör seçimleri kaldırıldı ve rektörlerin YÖK'ün önerdiği 3 aday arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi yöntemine geçildi (Hürriyet, 29 Ekim 2016).

Üniversite yönetimlerinde, üniversite yönetimlerine bağlı olarak ÜAK'de ve de YÖK'te yaşanan kadro değişimi yükseköğretimde hâkim olan ideolojinin değişimini de beraberinde getirdi. Artık, iktidarların uygulamalarına karşı bildiriler yayınlayan bir yükseköğretim bürokrasisi söz konusu değildi. Bu değişim, daha önce de belirtildiği gibi türban ve katsayı gibi tarihsel süreç içerisinde yoğun çatışmalara neden olan konular karşısındaki direncin kırılmasını, yükseköğretim sisteminde çevreye ait değerlerin egemen oluşunu ve buna bağlı olarak merkezin yeniden tanımlanış sürecinin önemli bir aşamasını ifade etmektedir.

Yükseköğretim bürokrasisinde yaşanan değişimin türban konusuna yansımalarına bakıldığında uzun yıllar boyunca askerî müdahalelere, kapatma davalarına konu olan bir konunun bürokratik yapıdaki dönüşüm sayesinde basit bir idarî talimatla çözüldüğü görülmektedir. YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan tarafından İstanbul Üniversitesi

Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden bir öğrencinin şikâyeti üzerine üniversiteye gönderilen yazıda disiplin yönetmeliğine aykırı davranan öğrencinin dersten çıkarılmaması, gerek görülürse öğrenci hakkında tutanak tutulması, bununla birlikte öğrenciyi derse almayan veya derse gelen öğrenciyi yok yazan öğretim üyesi hakkında disiplin soruşturması açılması istendi. Yazıdan kısa bir süre sonra açıklama yapan YÖK Başkanı Özcan, 1-2 üniversite dışında hemen her üniversitede türban sorununun çözüldüğünü dile getirdi (Toruk, 2011, 488-489). İlerleyen süreçte türban serbestisi tüm üniversitelerde uygulanmaya başladı ve üniversitede türban sorunu Türkiye'nin gündeminden tamamen çıktı.

Yükseköğretimde türban meselesi sadece üniversite öğrencileri ile sınırlı kalmadı. Üniversite öğrencilerine türban serbestisinin sağlanmasından kısa bir süre sonra, 2010 yılının Ekim ayında ÖSYM tarafından Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı kılavuzunda yapılan düzenleme ile adayların sınava başı açık gelmesi ve başvuru fotoğraflarının da başı açık çekilmesi ifadeleri kaldırıldı. Ancak bu düzenlemenin yürütmesi kısa bir süre sonra durduruldu (Hürriyet, 19 Ocak, 2011). Danıştay'ın kararına rağmen halen yürürlükte olan 26 Eylül 2012 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan *Adayların ve Sınav Görevlilerinin Sınav Binalarına Giriş Koşullarına İlişkin Yönetmelikte* ise adayların sınava giriş şartlarında baş açık ifadesine yer verilmedi (Resmî Gazete, 26 Eylül 2012). Ayrıca, yine ÖSYM tarafından alınan bir kararla üniversiteyi kazanan öğrencilerden istenen fotoğraflardan "baş açık" şartı da çıkartıldı (Hürriyet, 5 Temmuz 2011).

Merkez-çevre mücadelesi için sembol olan ve yükseköğretim bürokrasisindeki dönüşümle birlikte önemli değişiklikler yaşayan bir başka konu ise imam hatip lisesi mezunlarına uygulanan katsayı uygulaması oldu. Katsayı sorununun giderilmesi adına ilk adım 2009 yılında atıldı. 21 Temmuz 2009 günü gerçekleştirilen YÖK toplantısı sonrası yapılan açıklamada, üniversiteye girişte OBP hesaplanırken genel liseler ile meslek liseleri için uygulanan farklı katsayı uygulamasına son verildiği, yerleştirme puanı hesaplanırken tüm liseler için 0,15 katsayı oranının uygulanacağı belirtildi. Düzenleme muhalefet ve bazı YÖK üyeleri tarafından imam hatip liselerine avantaj sağladığı ve yükseköğretim sisteminin iktidarın güdümüne bırakıldığı gerekçesiyle eleştirilirken, düzenlemeye destek verenler toplumun bir kesimini mağdur eden bir haksızlığın son bulduğunu dile getiriyorlardı (Sabah, 22 Temmuz 2009).

YÖK'ün katsayı kararına karşı İstanbul Barosu tarafından Danıştay'a iptal davası açıldı. Danıştay 8. Dairesi, belirli bir grubun kayırıldığı ve genel lisede okuyanların üniversite eğitimini hedeflediği, meslek lisesinde okuyanların ise meslek sahibi olmayı tercih ettiği gerekçesiyle düzenlemeyi iptal etti (Öcal, 2013, 344-345). YÖK tarafından atılan ilk adımın Danıştay'dan geri dönmesi üzerinde yeni formül arayışlarına girildi. 17 Aralık 2009 günü gerçekleştirilen YÖK toplantısında yeni katsayılar alan içinde tercih yapanlar için 0.15, alan dışında tercih yapanlar için 0.13 olarak belirlendi. Ancak bu düzenleme de Danıştay tarafından iptal edildi. Bunun üzerine 17 Mart 2010 tarihli toplantıda katsayılar da sembolik bir değişiklik yapılarak alan içinde 0.15 alan dışında 0.12 oranları belirlendi. Bu değişikliklerin iptaline ilişkin açılan kararlar ise Danıştay tarafından reddedildi (Hürriyet, 21 Nisan 2010). Katsayı sorunu nihaî olarak 2011 yılının sonunda çözüldü ve YÖK Genel Kurulu tarafından alınan kararla liseler arasındaki farklı katsayı uygulamasına son verilerek bütün öğrenciler için 0.12 katsayı uygulamasına geçildi. Böylelikle meslek lisesinden mezun olan öğrencilerin tüm üniversite bölümleri için genel lise mezunlarıyla aynı şartlarda yarışması durumu ortaya çıktı (Milliyet, 2 Aralık 2011).

4.2.2. Yargı Bürokrasisi İle İlişkiler

Yargı bürokrasisi ile geçmişten miras kalan mücadele AK Parti iktidarının ikinci döneminin başlarında da devam etti. AK Parti ile Milliyetçi Hareket Partisi'nin üniversitelerde türban yasağını kaldırma konusunda

uzlaşması ve bu konuda bir Anayasa değişikliği ihtimalinin gündeme gelmesi yargı bürokrasisi tarafından hemen tepkiyle karşılandı. Örneğin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya tarafından yapılan yazılı açıklamada türban yasağını kaldırma girişiminin Anayasaya ve lâikliğe aykırı olduğu belirtilerek bu konudaki yaptırımların açık olduğu dile getirildi (Cumhuriyet, 18 Ocak 2008). Danıştay Başkanlar Kurulu'nun açıklamasında ise öngörülen türban düzenlemesinin siyasal iktidarın yargı organlarının kararlarını dikkate almadığı anlamına geleceği ve bu düzenlemenin eğitim ile sınırlı kalmayarak toplumsal barışı zedeleyeceği belirtildi (Hürriyet, 19 Ocak 2008). Yargıtay Başkanı Hasan Gerçeker ise düzenlemeyi hurafelerle dolu bir sisteme geri dönüş çabası olarak yorumladı (Yeni Şafak, 8 Şubat, 2008). Yargı kanadından gelen bu eleştirilere cevap veren Erdoğan ise kuvvetler ayrılığı ilkesine vurgu yaparak yargının Anayasal sınırlar içerisinde hareket etmesi gerektiğini dile getirdi (Vatan, 20 Ocak 2008).

Türban konusunda yürütme ve yargı arasındaki söz düellosu sürerken 6 Şubat 2008 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde adeta kısa süre sonra yaşanacakları anlatan bir habere yer verildi. Haberde Yargıtay Başkanvekili Osman Şirin'in AK Parti hakkında kapatma davası açılacağına ilişkin ifadeleri yer almaktaydı (Cumhuriyet, 6 Şubat, 2008). Nitekim bu haberden çok kısa bir süre sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya tarafından "lâikliğe aykırı fiillerin odağı olma" suçlamasıyla AK Parti hakkında kapatma davası açıldı.

AK Parti'nin kapatılması hakkındaki dava süreci AYM'nin Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya tarafından hazırlanan 162 sayfalık İddianameyi kabul etmesiyle başladı. Başsavcı Yalçınkaya AYM'ye sunduğu esas hakkındaki görüşünde parti kapatmanın demokratik sistemi korumak adına bir araç olduğunu dile getirerek Türkiye'nin 1946'dan itibaren irtica ile mücadele etmek zorunda kaldığını, türban konusunun siyasal bir simge olduğunu ve bu nedenle din ve vicdan özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini savundu. AK Parti tarafından ise dava sürecindeki savunmada, açılan kapatma davasının hukukî değil siyasî olduğu ve lâiklik ilkesinin yeniden tanımlanması gerektiği belirtilerek parti kapatma hususunda Venedik Kriterleri'nin kabul ettiği ilkelere vurgu yapıldı. AYM dava hakkındaki kararını 30 Temmuz 2008 günü verdi. AK Parti'nin kapatılma teklifi 6 kabul oyuna karşılık 5 red oyu ile kabul edilmezken; 10'a karşı 1 oyla, partiye "lâiklik karşıtı eylemlerin odağı olduğu" gerekçesiyle hazine yardımı kesintisi cezası verilmesine hükmedildi (Cumhuriyet, 31 Temmuz 2008).

Kapatma davasının sonuçlanmasının ardından yargı ile yürütme arasındaki söz düellosu, geçmiş yıllar ile benzer içeriklere sahip söylemlerle sürdürüldü. Lâiklik, irtica, baskı rejimi, kuvvetler ayrılığı, millet iradesi, vesayet rejimi, hukukun üstünlüğü gibi kavramlar bu söylemlerin yine olmazsa olmazları arasındaydı. Söylem düzeyindeki çekişmenin yanında Başta HSYK olmak üzere yargı organlarındaki atamalar, zorunlu din dersi, katsayı, belediyelerin Kur'an kursu yardımı gibi konularda verilen kararlar, Ergenekon ve Balyoz gibi önemli davalardaki yetki tartışmaları vb. konularda iktidar ile yüksek yargı bürokrasisi arasındaki anlaşmazlık devam etmekteydi.

AK Parti iktidarının yargı bürokrasisi ile ilişkilerinde kırılma noktası 2010 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişiklikleri oldu. Anayasa değişiklikleri, bir yandan demokratikleşme sürecinde atılan adımları ifade ederken diğer yandan siyasal iktidarın kendisi için tanımladığı "sorun" alanlarının ortadan kaldırılması noktasında bir araç olarak da kullanılabilir (Sevinç, 2010, 273). 2010 değişiklikleri bahsedilen her iki boyutu da kapsayan bir içeriğe sahiptir. Değişikliklerle birlikte demokratikleşme açısından önemli adımlar atılmış olmakla birlikte özellikle yüksek yargı organlarının yapısındaki yeniliklerle siyasal iktidarın yargı bürokrasisi ile arasındaki uyumsuzluk çözülmek istenmiştir. 2010 Anayasa Değişiklikleri için gerçekleştirilecek referandum kapsamında seçim faaliyetleri yürüten Başbakan Erdoğan, Bursa'da yaptığı bir konuşmada Anayasa değişiklikleri ile öngörülen

amacı şu sözlerle ortaya koymuştur (Takvim, 07 Eylül 2010):

...Millet adına yetki kullanan ama millete hesap vermeyen sorumsuzların millete bedel ödetmesi artık sona ersin diyoruz. 'Yargıyı siyasallaştırıyor' iddiasıyla vesayet düzenlerini sürdürmek isteyenlere, yargının demokratikleşmesine direnenlere, gerçek demokrasi nedir gösterelim diyoruz. Yürütmeye seçim yasaklarını hatırlatıp, kendileri 'hayır' propagandası yapan yargı bürokrasisi artık haddini de, hukukunu da bilsin istiyoruz. Sürekli kuvvetler ayrılığından bahsedip yürütmeyi ve yasamayı kuşatma altına almak isteyen çarpık anlayışlar artık son bulsun istiyoruz.

Siyasi parti gibi hükümete laf yetiştirip sonra da yargının siyasallaşmasından bahseden bürokratlar çağdaş demokrasi nedir, hukuk devleti nedir? Anlaşın istiyoruz. İçlerindeki yanlışlıkları görmezden gelip de siyasi iktidarla uğraşmayı adet haline getirenlere milletimiz en güzel cevabı versin istiyoruz.

2010 değişiklikleri ile birlikte getirilen yenilikler AYM ve HSYK'nin yapısını önemli ölçüde değiştirdi. AYM'nin üye sayısı 11'den 17'ye yükseltildi ve üyelerin belirlenmesinde TBMM'ye de yetki tanındı. AYM hakkında yapılan düzenleme ile 17 üyenin 3'ünün TBMM, 14'ünün ise Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi hükmü getirildi. HSYK'de yapılan düzenlemede ise kurulun 7 olan asıl üye sayısı 22'ye çıkarıldı ve ilk derece mahkemelerinin de kurulda temsil edilmesi sağlandı. 2011 yılının Şubat ayında Resmî Gazete'de yayımlanan 6110 sayılı *Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile AYM ve HSYK'de yapılan değişiklikleri etkileyen yeni düzenlemeler hayata geçirildi. Buna göre, Danıştay'ın 13 olan daire sayısı 15'e 95 olan üye sayısı ise 156'ya çıkartıldı. Benzer şekilde Yargıtay'ın da 32 olan daire sayısı 38'e 250 olan üye sayısı 387'ye çıkartıldı (Hürriyet, 14 Şubat 2011).

2010 değişiklikleri ile birlikte hayata geçirilen yenilikler, Danıştay ve Yargıtay'ın üye ve daire sayısındaki artış, HSYK'nin yüksek yargı üyelerinin belirlenmesindeki etkisi ve başta Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve AYM üyeleri olmak üzere Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün kısa süre içinde yapacağı atamalar dikkate alındığında 2010 sonrasında yargı bürokrasisi kapsamlı bir değişim geçirdi.

Yargıda yaşanan değişim özellikle Yargıtay ve Danıştay başkanlıkları için gerçekleştirilen seçimlerde kendisini göstermiştir. 2011 yılının Haziran ayında yapılan Yargıtay Başkanlığı seçimlerinde 197 oy alan Nazım Kaynak başkan seçildi. Bu seçimlerde Yargıtay'a atanan 160 yeni üyenin blok oy kullandığı iddiaları medyada kendine yer buldu. Kaynak'ın başkan seçilmesi hakkında konuşan Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, "Birinci turda, benim güzel kardeşim, sınıf arkadaşım Nazım Kaynak Yargıtay Başkanı oldu. Çok mutlu oldum" ifadelerini kullandı (Hürriyet, 2 Haziran 2011). Aynı günlerde yapılan Danıştay Başkanlığı seçimlerinde ise 51'i yeni olmak üzere 154 üyenin 83'ünün oyunu alan Hüseyin Hüsnü Karakullukçu kazanan isim oldu. Karakullukçu, belediye başkanlığı döneminde Erdoğan aleyhinde açılan bir soruşturma iznine iptal kararı veren dönemin Danıştay 2. Dairesi üyelerinden biriydi. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, Karakullukçu'nun seçilmesine ilişkin olarak da ilginç bir yorum getirerek "Kurban olduğun Allah, verdikçe veriyor" ifadesini kullanmıştı (Cumhuriyet, 9 Haziran 2011).

AK Parti iktidarının ikinci döneminde AYM'nin başında, geçmişte çevrenin siyasal aktörlerinin konu olduğu tüm davalarda çevre lehine oy kullanan Haşim Kılıç bulunmaktaydı. 2011 yılında Yargıtay ve Danıştay başkanlıklarına da iktidara yakın isimlerin gelmesiyle birlikte yargı bürokrasisi ile yürütme arasında geçmişte görülen anlaşmazlıklar ortadan kalktı ve güç savaşında üstünlük siyasetçilerin eline geçti. Bu üstünlük günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Belediye Başkanlığı döneminde Erdoğan hakkında açılan bir davada beraat kararı veren İsmail Rüştü Cirit'in Yargıtay'a; iktidara yakın bir isim olan ve Bülent Arınç'ın, hakkında "yakında kendisini başkan seçeceğiz" dediği Zerrin Güngör'ün Danıştay'a ve AYM'nin AK Parti hakkında açılan kapatma davasını kabul etmesini "darbe" olarak nitelendiren Zühtü Arslan'ın AYM'ye başkan olarak seçilmiş ve halen bu görevlerine

devam ediyor olmaları, yargı bürokrasisi ile siyasi iktidar arasındaki uyumun ve aradaki ilişkide siyasi iktidarın belirleyiciliğinin en önemli neden ve göstergesidir.

Yüksek yargı kadrosunda yaşanan değişim yargıdaki ideolojik eğilime de yansımıştır. Örneğin, 2010 yılı öncesinde zorunlu din dersi uygulamasına ilişkin açılan davalarda Danıştay, bu uygulamayı hukuka aykırı bulmaktaydı. Ancak yargı kadrolarında yaşanan değişim ile birlikte Danıştay'ın zorunlu din dersi uygulamasından yana bir tavır içinde olduğu ve idare mahkemelerince aksi yönde alınan kararları da bozduğu görülmektedir (Cumhuriyet, 1 Eylül 2012). Danıştay'a Abdullah Gül tarafından atanan İbrahim Er'in öğretmen adaylarına atandıkları yerde görev yapan imamlarla iyi iletişim kurmalarını önermesi, TBMM tarafından AYM'ye üye seçilen Celal Mümtaz Akıncı'nın aleyhte oy kullandığı bir kararın gerekçesinde dinî bir kavram olan "kul hakkı" ifadesine yer vermesi, yüksek yargı mensuplarının Cumhurbaşkanı Erdoğan ile birlikte gezilere katılması, yüksek kademedeki yargı mensuplarının seçim süreçlerinde sosyal medyada AK Parti lehine paylaşımlarda bulunmaları, geçmişte önemli gerginliklere sahne olan Adli Yıl Açılış Töreni'nin Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde yapılması, yüksek yargı mensuplarının çeşitli etkinliklerde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı ayakta karşılayan görüntülerinin basına yansması, yüksek yargı mensuplarının çeşitli konularda geleneksel merkezin en önemli siyasi aktörü olan CHP ile sıklıkla karşı karşıya gelmesi gibi somut örnekler yargı bürokrasisinde yaşanan değişimi net bir şekilde ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ

Merkez-çevre paradigması, hem siyasi sistemi kültürel düalizm ile açıklaması hem de sistemin merkezin değerleri içerisinde kalabilmesi noktasında bürokratik elitlere verdiği önem açısından Türk siyasi hayatı çalışmaları için oldukça faydalı bir paradigma olarak kabul edilmiş, hatta daha önce de belirtildiği gibi sistemin dönüm noktalarının açıklanmasında hakim paradigma olarak görülmüştür. Merkez-çevre paradigmasının Türkiye siyaseti için hakim paradigma olarak kabul edilmesinin iki nedeni olduğu söylenebilir: Birincisi, paradigmanın ortaya koyduğu kabuller kolay anlaşılabilir bir niteliğe sahiptir. İkincisi, paradigmanın genel kabulleri aktör, neden ve üretilen söylem açısından Türk siyasi hayatının önemli olayları ile örtüşmektedir. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse Türkiye siyasetinde merkezin bürokratik elitlerinin çevreye yönelik müdahalelerinde müdahale eden, müdahale edilen ve müdahalenin meşruluğunu sağlayan söylemler paradigmanın kabulleri ile uyumludur. Bu durum paradigmanın başarılı olduğu algısını doğurmuş ve bu nedenle de onu diğer paradigmalardan bir adım öne çıkarmıştır.

Türkiye siyasetinde Merkez-çevre paradigmasının başarısı ve dolayısıyla hakim konumu dışarıdan bakıldığında kabul edilebilir görünmektedir. Ancak paradigma açısından çok önemli olan bir husus atlanmaktadır. Paradigma merkezin değerlerinin yeniden üretimini temel amaç olarak kabul etmiştir. Bu çalışmanın sınırları dışında kalmakla birlikte, Türk siyasi hayatında merkezin çevreye yönelik müdahalelerinin sonuçları detaylı olarak incelendiğinde merkezin değerlerinin yeniden üretilmesinden ziyade çevre aktörlerinin sistem dışına çıkarıldığı ve çevrenin ürettiği yeni değerleri sınırlayıp denetleyebilecek mekanizmaların oluşturulduğu görülecektir. Bu durum paradigmanın mutlaklığını sorgulanabilir kılan ve ayrıca incelenmesi gereken bir husustur. Buna rağmen paradigma çok uzun yıllar Türk siyasi hayatı çalışmalarında egemenliğini sürdürmüştür. Bu durumun en önemli nedeni Türkiye'de bürokratik elitin paradigmanın kabul ettiği gibi merkezin kutsal-değişmez değerlerinin savunuculuğunu yapmaya devam etmesidir.

Türkiye'de bürokratik elitin bahsedilen bu yapısı AK Parti iktidarının ikinci dönemi ile birlikte değişmeye başlamıştır. Bu değişimi sağlayan en önemli husus 2007 yılında Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesidir.

Cumhurbaşkanı'nın elinde bulundurduğu atama yetkileri ve AK Parti'nin iktidarının ilk döneminde sıklıkla karşılaştığı "veto" yetkisi birlikte düşünüldüğünde Abdullah Gül ile birlikte bu gücün elde edilmesi sistemin kapsamlı dönüşümünün önündeki engelleri ortadan kaldırmıştır. Nitekim bu husus çok kısa süre içerisinde somut bir şekilde pratiğe yansımıştır.

Yükseköğretim bürokrasisi ve yargı bürokrasisi tarihsel süreçte olduğu gibi AK Parti iktidarının ilk döneminde merkezin en önemli koruyucuları arasında yer almış ve bu anlamda siyasal iktidar ile sıklıkla karşı karşıya gelmiştir. Bu karşı karşıya gelişlerde bürokratik elitler sahip oldukları güçten faydalanarak çevrenin değerlerinin merkeze yerleşmesini engellemiş hatta iktidar partisini sistemin dışına itmeyi dahi amaçlamışlardır. Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığı tam da bu noktada önem arz etmektedir. Gül sonrası dönemde yaşanan dönüşüm ile birlikte çevreye ait değerler bizzat yeni bürokratik kadrolar tarafından merkeze yerleştirilmiştir. Tarihsel süreçte büyük mücadelelere sahne olan türban, katsayı gibi konular bunun en güzel örnekleridir. Benzer durum yargı bürokrasisi için de geçerlidir. AK Parti 2007 öncesinde elde edemediği yargı bürokrasisini şekillendirme gücünü 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimi ve özellikle 2010 Anayasa Değişiklikleri ile birlikte elde etmiştir. Cari Türkiye siyasetinde hem yükseköğretim bürokrasisi hem de yargı bürokrasisi açısından geleneksel çevrenin değerlerine karşı çıkan bir yapıdan söz etmek mümkün değildir. Uzak çevre niteliğinde bir siyasal hareket içerisinden doğan ve iktidarı döneminde yakın çevre karakteri sergileyen AK Parti ile bürokratik elitler arasında uyumlu hatta siyasal iktidarın belirleyici ve üstün olduğu bir ilişki söz konusudur.

AK Parti ile bürokratik elitler arasındaki bu ilişki merkez-çevre paradigmasını merkezin teklifi ve değişmezliği açısından yanlışlanabilir kılmaktadır. Artık Türkiye siyasetinde geleneksel çevreye ait değerler bürokratik elitler tarafından sistem dışında tutulması gereken değerler olarak kabul edilmemektedir. Ancak bu durum geleneksel merkeze ait değerlerin çevreye itildiği anlamına da gelmemektedir. Bir başka ifadeyle, geleneksel merkeze ait lâik/seküler değerler bürokratik elit tarafından dışlanması ve sistem dışında tutulması gereken değerler olarak görülmemekle birlikte sistemin üzerinde şekillenmesi gereken kutsal bir ideoloji olarak da kabul edilmemektedir. Bu anlamıyla Türkiye siyasetinin merkezinin değiştiği söylenebilir. Hem geleneksel merkeze ait lâik/seküler değerler hem de geleneksel çevreye ait muhafazakâr değerler sistemin merkezinde birlikte yer almaktadır. Dolayısıyla tek ve değişmez merkez yerine değişebilen ve farklı değerleri bünyesinde barındıran bölünmüş bir merkezden söz etmek daha doğru olacaktır.

KAYNAKÇA

- 1960'a Gidilmesinin Belirtileri Oluşturdu. 17 Mayıs 2004. *Milliyet*.
- 23 Rektörden 16'sı 'Türbana Özgürlük' Demişti. 09 Eylül 2008. *Hürriyet*.
- Abadan, N. (1959). *Bürokrasi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Açıkel, F. (2006). Entegratif Toplum ve Muarızları: 'Merkez-Çevre' Paradigması Üzerine Eleştirel Notlar. *Toplum ve Bilim*, Sayı:105, 30-69
- Adayların ve Sınav Görevlilerinin Sınav Binalarına Giriş Koşullarına İlişkin Yönetmelik. 26 Eylül 2012. *Resmî Gazete*, Sayı:28423. Erişim 08.09.2018. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120926.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120926.htm>
- AKP'ye Para Cezası. 31 Temmuz 2008. *Cumhuriyet*.

- Aksan G. ve Çelik, Ö. (2011). Gerilim ve Uzlaşma: Demokrasi Ekseninde Bürokrasi ve Siyaset İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:25, 1-10
- Arınç: Allah Verdikçe Veriyor. 09. Haziran 2011. *Cumhuriyet*.
- Artık Katsayı Yok. 02 Aralık 2011. *Milliyet*.
- Ateist Aileye Danıştay Şoku. 01 Eylül 2012. *Cumhuriyet*.
- Başsavcı 'Hayır' Dedi. 18 Ocak 2008. *Cumhuriyet*.
- Benim Güzel Kardeşim. 02 Haziran 2011. *Hürriyet*.
- Berkes, N. (1998). *The Development Of Secularism In Turkey*, London: Hurst&Company.
- Berkes, N. (2013). *Türkiye'de Çağdaşlaşma* (19. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique Of The Judgement Of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1995). *Pratik Nedenler*, (H. Tufan Çev.). İstanbul: Kesit.
- Bu Kez De Aynı El. 18 Mayıs 2006. *Cumhuriyet*.
- Cumhuriyet Aşkına. 20 Ekim 2005. *Yeni Şafak*.
- Çalmuk, F. (2004). *Kod Adı İHL Bir İmam Hatip Hikayesi*. Ankara: Merdiven Yayın.
- Çiçek: Yargı Yıpratılmamalı. 30 Mayıs 2003. *Yeni Şafak*.
- Daha Demokratik Bir Türkiye Olacak. 07 Eylül 2010. *Takvim*.
- Danıştay ALES'te Türbana 'Dur' Dedi. 19 Ocak 2011. *Hürriyet*.
- Danıştay ve Yargıtay'ın Uyarılarına Cevap. 20 Ocak 2008. *Vatan*.
- Danıştay'dan Laiklik Vurgusu. 11.05.2006. *Milliyet*.
- Danıştay'ın Son Katsayı Kararı. 21 Nisan 2010. *Hürriyet*.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü* (6.baskı). Ankara: Adres Yayınları
- Durgun, Ş. (2002). Türk Kamu Yönetiminde Bürokratik Siyaset. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, 83-102
- En Büyük Siyaseti Rektörler Yapıyor. 25 Eylül2003.*Yeni Şafak*.
- Erken Seçim Kararı. 02 Mayıs 2007. *Cumhuriyet*.
- Eroğul, C. (2007). 2007 Cumhurbaşkanı Seçimi Bunalımından Çıkarılabilecek Dersler. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 62(3). 167-181.
- Eryılmaz, B. (2010). *Kamu Yönetimi* (3.Baskı). Ankara: Okutman
- Gönenç, L. (2006). 2000'li Yıllarda Merkez ve Çevre ilişkilerini Yeniden Düşünmek. *Toplum ve Bilim*, Sayı:105, 129-152.
- Güçlü, A. (01 Aralık 2003). YÖK'ten Hükümete Veto. *Milliyet*.
- Güçlü, A. (11 Aralık 2007). Yeni YÖK Başkanı Muhafazakâr ODTÜ'lü. *Milliyet*.
- Gül, YÖK'te Sürpriz Yapmadı. 11 Aralık 2007. *Cumhuriyet*.
- Güneş, B. (2003). Paradigma Kavramı Işığında Bilimsel Devrimlerin Yapısı ve Bilim Savaşları: Cephelerdeki Fizikçilerden Thomas S. Kuhn ve Alan D. Sokal. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 23-44
- Güven, S. (1976). İdare Siyaset İlişkileri ve Personel Yönetimi Açısından Önemi. *Amme İdaresi Dergisi*, 9(1), 50-70.

- Hakan, A. (12 Nisan 2007). 184'çüler ile 367'ciler. *Hürriyet*. Erişim 26 Temmuz 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/184-culer-ile-367-ciler-6315523>
- Heper, M. (2012). *Türkiye'de Devlet Geleneği* (4. Baskı). Ankara: Doğu Batı.
- İnalçık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ 1300-1600*. (R. Sezer Çev.). İstanbul: Yapı Kredi.
- İpler Geriliyor. 05 Temmuz 2005. *Milliyet*.
- İrticai Kadrolaşmaya Geçit Yok. 30 Mayıs 2003. *Cumhuriyet*.
- Kanadoğlu, S. (26 Aralık 2006). AKP Tek Başına Seçemez. *Cumhuriyet*.
- Karacan, A.İ. (1 Aralık 2006). Köşk Seçiminde Püf Nokta. *Dünya*.
- Katsayı Kalktı, Meslek Liselerinin Önü Açıldı. 22 Temmuz 2009. *Sabah*.
- Kayıtta 'Başı Açık' Fotoğraf Şartı Kalktı. 05 Temmuz 2011. *Hürriyet*.
- Kim Kimi Aldattı. 12 Mayıs 2004. *Milliyet*.
- Köşk'e 367 Şart. 06 Nisan 2007. *Hürriyet*.
- Kuhn, T. (1995). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* (4. Baskı). (N. Kuyaş Çev.), İstanbul: Alan
- Magee, B. (1990). *Karl Popper'in Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı*. (M. Tunçay Çev.). İstanbul: Remzi
- Mannheim, K. (2004). *İdeoloji ve Ütopya* (2. Baskı). (M. Okyayuz, Çev.). Ankara: Epos.
- Mardin, Ş. (1991a). Türkiye'de Din ve Laiklik, M. Türköne ve T. Önder, (Der.), *Türkiye'de Din ve Siyaset* içinde (35-78), İstanbul: İletişim
- Mardin, Ş. (1991b). Modern Türkiye'de Din, M. Türköne ve T. Önder, (Der.), *Türkiye'de Din ve Siyaset* içinde (81-112), İstanbul: İletişim.
- Mardin, Ş. (2009). Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez Çevre İlişkileri, E. Kalaycıoğlu ve A.Y. Sarıbay, (Ed.), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme* (4. Baskı). Bursa: Dora.
- Mardin, Ş. (2011). Türkiye'de Gençlik ve Şiddet, M. Türköne ve T. Önder, (Der.), *Türk Modernleşmesi* içinde (249-287). İstanbul: İletişim.
- Mises, L.V.(1947). *Bürokrasi*. (F. Ergin Çev.). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Okula Giderken De Türban Yok. 09 Şubat 2006. *Milliyet*.
- Öcal, M. (2013). *100. Yılında imam Hatip Liseleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Popper, K. (1964). Diyalektik Nedir?, (M. Tunçay Çev.). *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 19(1), Erişim 23.11.2017, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/394/4259.pdf>
- Prof. Aşkın Tutuklandı. 15 Ekim 2005. *Cumhuriyet*,
- Rektörler AKP'nin İftarına Katılmadı. 25 Ekim 2005. *Milliyet*.
- Rektörler Muhtırası. 20 Ekim 2005. *Milliyet*.
- Rektörlerden Kararlılık Bildirisi. 14 Ocak 2003. *Cumhuriyet*.
- Saldırı Cumhuriyet'in Bütün Kurumlarına. 18 Mayıs 2006. *Yeni Şafak*.
- Sevinç, M. (2010). 2010 Anayasa Değişiklikleri: Yöntem ve İçerik Eleştirisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 65(2), 271-294.
- Sezer Harekete Geçti İbre Tuğcu'ya Döndü. 21 Temmuz 2005. *Sabah*.
- Sezer'den Rektörlere Eylem Desteği. 25 Ekim 2005. *Yeni Şafak*.
- Sezer'in Veto Ettiği Hakimler ve Savcılar Kanunu Değiştirildi. 13 Aralık 2005. *Hürriyet*.
- Shills, E. (2002). Merkez ve Çevre. (Y.Z. Çetinkaya Çev.), *Türkiye Günlüğü*, Sayı: 70, 86-96
- Şerif, M. (1992). *Din ve İdeoloji*, İstanbul: İletişim

- Toplumsal Barış Zedelenir. 19 Ocak 2008. *Hürriyet*.
- Toruk, İ. (2011). Türkiye'de Başörtüsü Sorunu ve Yazılı Medya Sunumu. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı:30. 483-514.
- Tuncel, G. ve Gündoğmuş, B. (2012). Türk Siyasetinde Merkez-Çevrenin Dönüşümü ve Geleneksel Merkezin Konumlanma Sorunu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 14(3). 137-158.
- Turam, B. (2011). *Türkiye'de İslâm ve Devlet Demokrasi Etkileşim Dönüşümü*, (P. Tünaydın Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türk, B. (2011). Türkiye'de Ulus Devlet Formasyonunun Ortaya Çıkış Sürecini Habitus Kavramı Üzerinden Okumak. *Bilgi*, Bahar 2011, Sayı:57, 201-225.
- Türkiye Kilitlendi. 28 Nisan 2007. *Milliyet*.
- Uzun, C.D. (2017). Yargı Vesayeti Kısılacında AK Parti Döneminde Hukuk ve Yargı. N. Miş ve A. Aslan, (Ed.). *AK Parti'nin 15 Yılı-Siyaset içinde*, İstanbul: SETA.
- Üniversite İsyanda. 07 Ağustos 2008. *Cumhuriyet*.
- Üniversiteler Yasaklarla Değil Bilimle Uğraşacak. 12 Aralık 2007. *Yeni Şafak*.
- Üniversitelerde De Büyük Değişiklikler Olacak. 22 Aralık 2012. *Yeni Şafak*.
- Weber, M. (2003). *Sosyoloji Yazıları* (5. Baskı), (T. Parla, Çev.). İstanbul: İletişim
- Yargıda 'Söz' Bitti. 06 Şubat 2008. *Cumhuriyet*.
- Yargıdan Güvence. 13 Kasım 2002. *Cumhuriyet*.
- Yargıtay Başkanı'ndan İlk Gün Siyasi Mesajlar. 08 Şubat 2008. *Yeni Şafak*.
- Yargıtay ve Danıştay'da Daire ve Üye Sayısı Arttı. 14 Şubat 2011. *Hürriyet*.
- Yeni KHK İle Rektörlük Seçimleri Kaldırıldı. 29 Ekim 2016. *Hürriyet*.
- YÖK Hükümete Büyük Savaş Açtı. 21 Aralık 2012. *Milliyet*.
- YÖK'e İlahiyatçı ve Eğitimci İki Üye. 01 Mart 2005. *Sabah*.
- YÖK'e İlk İlahiyatçı Üye. 01 Mart 2005. *Milliyet*.
- YÖK'e Veto. 29 Mayıs 2004. *Türkiye*.
- YÖK'ten Top Ateşi. 25 Eylül 2003. *Sabah*.
- Zürcher, E.J. (2016). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi* (33. Baskı), (Y. Saner Çev.). İstanbul: İletişim